

7md

2020 m. rugpjūčio 28 d., penktadienis

Nr. 28 (1349) | Kaina 1,30 Eur

Dailė | Muzika | Teatras | Kinas | Šokis

2

Kristupo festivalyje – „Kremerata Baltica“ ansamblis

4

Paribio žmonės spektaklyje „Dulkėti veidrodžiai“

5

Pokalbis su baletu solistu ir pedagogu Petru Skirmantu

6

Žygimanto Augustino paroda „500“ VDA parodų salėse „Titanikas“

10

Gatvės teatro festivalis „Spot“

11

Nauji filmai – „Tesla“

Operos „Skrajojantis olandas“ akimirka

M. ALEKSO NUOTR.

Šimtmečio įvykis

Mintys po Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro premjeros „Skrajojantis olandas“

JŪRATĖ KATINAITĖ

2020-ųjų rugpjūčio 1-oji išliks Lietuvos operos metraštyje kaip ypatinga diena. Nors nacionalinio profesionalaus operos teatro šimtmetį rengiamės minėti susigrąžinta naujamete „Traviata“, niekas šiandien negalėtų garantuoti, kad vis dar nėslopstantis koronos virusas nesužauks šventinių planų. Net jei taip ir nutiktų, šimtmetis jau nebeliktų be atgarsio. Rugpjūčio 1-oji paženklinta dviem išskirtiniais Lietuvos operos kultūros įvykiais. Tą vakarą viename seniausių, prestižiškiausių Europos festivalių, šimtmetį taip pat mininčiame Zalcburgo festivalyje įvykusioje Richardo Strauss'o operos „Elektra“ premjeroje pagrindinius vaidmenis atliko dvi lietuvaitės – Aušrinė Stundytė ir Asmik Grigorian. Nors Asmik šiame festivalyje pasirodo jau ketvirtus metus, nors Violeta Urmana

jau daugiau nei ketvirtį amžiaus keliauja po didžiąsias pasaulio scenas, nors jau visas būrys lietuvių operos solistų pasklido po užsienio teatrų, nors turime išpūdingų dainininkų, dirigentų ir pastatymų istoriją, būtent „Elektros“ spektaklyje pasaulio akivaizdoje simboliškai susitiko du šimtmečiai – Zalcburgo festivalio ir Lietuvos nacionalinės operos mokyklos. Sykiu tai ir primadonos profesorės Irenos Milkevičiūtės asmeninis triumfas. Abi dainininkės vokalinį kelią pradėjo jos klasėje. Tai, ko dėl geležinės uždangos negalėjo siekti pati profesorė, pasiekė jos ugdytinės. Neįmanoma pervertinti pedagogo vaidmens operos solisto kelyje: tai, ką dainininkas gauna iš Dievo malonės, patenka į pedagogo rankas, ir čia jau anaipol ne visada visi keliai veda į sėkmę.

Tą patį vakarą ir Lietuvoje įvyko šimtmečio vertas operinis įvykis: Klaipėdos valstybinis muzikinis teatras uosto elinge pristatė

Richardo Wagnerio operą „Skrajojantis olandas“. Nors premjerą klaipėdiečiai dedikavo muzikinio teatro uostamiestyje 200-osioms metinėms, nors pasirinkta diena – Klaipėdos miesto gimtadienis, įvykis tapo nacionaline operos iškile. Klaipėda teisėtai dedasi kitoniška, tam turi daugybę istorinių priežasčių, tačiau tas jos kitoniškumas su germaniškais ženklais tėra simbolinis – svarbus, ryškus, nostalgiskas, bet simbolinis. Nors raudonų plytų architektūros likučiai primena, kad esame vokiškos kultūros krašte, praktiškai jos tik tiek ir belikę, kiek byloja tie pastatai. Tikrasis paveldas perduodamas tradiciškai – iš kartos į kartą, puoselėjant, kvestionuojant ar atmetant. Tačiau Klaipėdą ištiko miesto palimpsesto likimas: 1944 m. Hitleriui paskelbus visuotinę evakuaciją miestas liko beveik tuščias, gyventojai išsinešė kalbą, kultūrinę

NUKELTA Į 3 PSL.

Kristupo festivalyje – „Kremerata Baltica“ ansamblis

Mintys po koncerto „Tas delstantis vėjas“

ŽIVILĖ RAMOŠKAITĖ

Vasarą koncertuojant kuriam nors mėgstamam kolektyvui, man ne visada pavyksta būti Vilniuje. Šįsyk toks sutapimas įvyko, tad rugpjūčio 11 d. turėjau galimybę Vilniaus universiteto Didžiajame kieme klausytis „Kremeratos“ orkestro lietuviškos dalies muzikantų parengto koncerto. Apgailėstauju, kad negaliu išvardyti visų dalyvavusiųjų, mat programėlių nebuvo, pavardes tik išvardijo renginio pranešėja Rasa Murauskaitė. Grojo apie dešimt puikių stygininkų, vadovaujamų orkestro koncertmeisterio Džeraldo Bidvos. Prie jų prisijungė klarnetininkas Andrius Žiūra ir dainininkė Gunta Gelgotė.

„Kremerata Baltica“ Vilniuje, deja, pasirodo tikrai retai, tad koncertas sutraukė didelį būrį muzikos pasiilgusių mėgėjų, profesionalų ir ištikimų šio orkestro gerbėjų. Puiku, kad „Kremerata“ rado išeitį iš priverstinės pauzės ir pasidalinusi į du lietuvių ir latvių ansamblius tęsia koncertinę veiklą. Lietuviai – Lietuvoje, latviai – Latvijoje.

Originali ir įdomi vakaro programa buvo sudaryta taip, kad savotiška jos arka tapo populiarusis Antonio Vivaldi koncertų ciklas „Metų laikai“. Koncerto pradžioje suskambėjo trumputė jo reminiscencija, o antroje programos

pusėje girdėjome jau išstisus daugiau ar mažiau perkurtus šio veikalo epizodus.

Pereinu prie konkretybių. Pirmasis nedidelis, bet itin mielas kūrinėlis „Warm wind“ (tiesiogiai verčiant „Šiltas vėjas“, pagal muziką gal versčiau „Šiltas vėjelis“) priklauso ukrainiečių kompozitoriui Viktorijai Polevai (g. 1962). Pradžioje išgirstame smuiku atliekamą trumpą Vivaldi „Pavasario“ motyvą, palaipsniui išauginamą iki tikro paukščių balsų choro, kai paskiri instrumentai išnyra vis su kitokia giesmele, pasibaigiančia tarsi dangaus aukštybėse vos girdimu cypsimu – Dž. Bidvos išgautais flažoletais. Du kiti opusai laikinai nuo Vivaldi atsitolino. Po efektingai ansamblį pristačiusios muzikinės įžangėlės buvo pagriežta vilniečiams gerai pažįstamo Philipo Glasso Trečioji simfonija. Keturių dalių kūrinys sukurtas 1995 m. ir skirtas kameriniam orkestrui. Šįkart klausėmės Michaelo Riesmano aranžuotės styginių sekstetui. Muzikantai simfoniją grojo susikaupe, dėmesingai sekdami koncertmeisterį ir klausydamiesi vienas kito. Glasso naudojami ritmai, besikeičianti faktūra pareikalavo didelio meistriškumo. Ne visos simfonijos dalys muzikiniu požiūriu man vienodai įdomios, bet dėl įtaigaus atlikimo dėmesys buvo išlaikytas ir netgi stiprėjo. Didžiausią įspūdį paliko trečioji simfonijos

„Kremerata Baltica“ ansamblis

M. ENDRIUŠKOS NUOTR.

dalis, kurioje ryškiausiai išgirdau gerai pažįstamą Glassą.

Šios programos centre atsидūrė argentiniečio Osvaldo Golijovo (g. 1960) opusas „How slow the wind“ (pažodžiui „Koks lėtas vėjas“) sopranui, klarnetui ir styginiams. Kūrinys skirtas tragiškai žuvusios kompozitoriaus draugės atminimui. Liūdesiu alsuojančią vokalo partiją puikiai atliko Gunta Gelgotė. Dainininkė įsijautė į kūrinio emocinę raišką, itin pagaviai pateikdama kiekvieną frazę ir poetinio teksto (autorė Emily Dickinson) žodį. Jautriai jai atitarė A. Žiūros klarnetas ir styginiai, labai šiltai skambėjo soluojantis Giedrės Dirvanauskaitės violončelės balsas. Kūrinys baigiamas neužbaigtu muzikiniu

sakiniu, sakytum, aliuzija į nutrūkusią gyvenimo giją.

Vos prieš mėnesį miręs italų kompozitorius Ennio Morricone paliko daugybę įvairaus žanro kūrinių ir ypač jį išgarsinusios kino filmų muzikos. Koncerte klausėmės 1997 m. sukurto opuso „Quattro anacoluti per AV“ (Antonio Vivaldi). Tai šiuolaikinio kūrėjo apmąstymai apie istorijos vyksmą, gyvenimo ir meno stilių kaitą, dekonstrukciją ir rekompoziciją. Optimizmo šiuose apmąstymuose, regis, nėra. Gyvybe trykštančios Vivaldi temos transformavosi į neapibrėžtus muzikinius pavidalus, o šie galiausiai išsiplėtoja į agresyvių chaotiškus garsų darinius, pasiekiančius isteriško triukšmo kulminaciją. Ansamblis kūrinį atliko įspūdingai.

Koncertą užbaigė Vivaldi–Maxo Richterio „Summer Recomposed“ („Perkomponuota Vasara“). Tai „Metų laikų“ antrojo koncerto, t.y. „Vasaros“, tiesioginis postmodernistinis pavidalas. Tačiau čia Vivaldi originalo, palyginti su Morricone's opusu, palikta daug ir jį virtuosiškai atliko Dž. Bidva. Tikslus ir meistriškas solisto griežimas vertas didžiausių pagyrų. Greta to jis puikiai vadovavo visam ansamblui, skriejusiam uždegančiais ir patraukliais muzikiniais sūkuriais. „Bravo“, – šaukė smuikininko ir viso ansamblio gerbėjai. Sulaukta simpatiško biso: žavingos Charlie'o Chaplino „Šypsenos“ („Smile“), leidusios Dž. Bidvos smuikui prabilti raiškiu lyrišku balsu.

Anonsai

Išskirtinis ir vienintelis Luko Geniušo koncertas su simfoniniu orkestru

Rudenį Lietuvos melomanų laukia neeilinis įvykis. Vienas mėgstamiausių pianistų ne tik mūsų, bet ir daugelio pasaulio šalių publikos, „blizgesį ir brandą“ (anot „The Guardian“) sujungęs Lukas Geniušas lapkričio 7 d. koncertuos Lietuvoje. Koncertas Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje (LNF) bus vienintelis šį rudenį garsiojo pianisto pasirodymas Vilniuje su simfoniniu orkestru. Lukas Geniušas su Lietuvos nacionaliniu simfoniniu orkestru pirmą kartą Lietuvoje pagros garsaus lenkų kompozitoriaus Witoldo Lutosławskio Koncertą fortepijonui ir orkestrui. Šis kūrinys laikomas embleminiu XX a. klasikinės muzikos opusu, kurio imasi tik patys pajėgiausi pasaulio pianistai.

Lukas Geniušas yra bene ryškiausias ir talentingiausias jaunosios kartos Lietuvos pianistas. „Jis skambina raiškiai – kaip jaunas atlikėjas, tebelaimintis konkursus,

bet ir brandžiai – kaip muzikantas, gebantis atskleisti kūrinio architektūrą, o jo ekspresija toli gražu nėra savitiksle“, – apie pianistą rašė britų dienraštis „The Guardian“.

Lukas gimė Maskvoje, pianistų Petro Geniušo ir Ksenijos Knorre šeimoje; jo močiutė buvo garsi Maskvos konservatorijos fortepijono profesorė Vera Gornostajeva, o senelis – dirigentas ir pianistas Rimas Geniušas. Dar būdamas dvidešimties metų, 2010-aisiais, Lukas Geniušas jau skynė pergales laurus Ginos Bachauer pianistų konkurse Solt Leik Sityje (JAV) ir laimėjo antrąją vietą garsiajame F. Chopino konkurse Varšuvoje, o 2015 m. atlikėjas tapo bene iškiliausio konkurso laureatu ir laimėjo sidabro medalį pianistų mekoje – Piotro Čaikovskio konkurse Maskvoje.

Įvairių šalių pagrindinės koncertinės organizacijos rengia Luko Geniušo rečitalius garsiausiose pasaulio koncertų salėse, tokiose kaip Londono „Wigmore Hall“, Amsterdamo „Concertgebouw“, Paryžiaus „Salle Gaveau“ ir „Auditorium du Louvre“, Niujorko „Frick Collection“, Genujos „Teatro Carlo Felice“, Milano „Sala Verdi“, Didžioji Maskvos konservatorijos

salė. Pianistas dalyvavo La Rok d'Anterono (*La Roque d'Anthéron*) ir Verbje festivaliuose, Elmau pilies festivalyje Bavarijoje, dažnai koncertuoja garsiausiose Japonijos koncertų salėse, Lietuvoje surengė koncertų Vilniaus festivalyje, „Gaidoje“ ir kt. Nuo 2015 m. L. Geniušas prisideda prie Toronte įsikūrusios filantropinės organizacijos veiklos – dalyvauja programoje „Žvilgsnis į žvaigždes“, kurios tikslas – rengti gyvos muzikos koncertus kalėjimuose, ligoninėse ir benamių prieglaudose.

Lukas Geniušas – platus kūrybinio akiračio menininkas, atliekantis labai įvairų repertuarą nuo baroko ar Ludwigo van Beethoveno koncertų fortepijonui, klasikinio rusų repertuaro (P. Čaikovskis, S. Rachmaninovas, S. Prokofjevas) iki didingo Paulio Hindemito ciklo „Ludus tonalis“ ir Johno Adamso bei Arvo Pärto kūrinių. Ši įvairovė atspindi pianisto diskografijoje, beje, naujausia Luko Geniušo plokštelė su dviem S. Prokofjevo sonatomis 2019 m. pelnė prestižinį „Diapason d'OR“ apdovanojimą.

Būdamas nepaprastai smalsus, Lukas Geniušas su dideliu užsidegimu imasi naujų išskirtinių naujosios klasikos kūrinių. Taip yra ir

šį kartą, pianistui ruošiantis pirmą kartą Lietuvoje pagroti Witoldo Lutosławskio Koncertą fortepijonui ir orkestrui – vieną žymiausių šio žanro kūrinių XX a. muzikos istorijoje.

Iškilus moderniosios klasikos muzikos kūrėjas Witoldas Lutosławskis savo vienintelį Koncertą fortepijonui parašė 1988 m. garsiojo Zalcburgo festivalio užsakymu: per kūrinio premjerą skambino pasaulinė fortepijono įžymybė, garsusis lenkų pianistas Krystianas Zimmermanas, kuriam ir dedikuotas kūrinys, grojo paties W. Lutosławskio diriguojamas Austrijos radijo orkestras.

Koncerto fortepijonui idėją kompozitorius brandino kone visą savo gyvenimą. Žėrintį ir virtuosišką, o kartu intelektualų opusą puikiai priėmė tiek reikli Zalcburgo festivalio publika, tiek viso pasaulio kritika. „Financial Times“ apžvalgininkas apibūdino Koncerto fortepijonui muziką kaip „nepagaunamą ir nenustygstančią“, rašė, kad ji tarsi „sirena, gundanti smalsų klausytoją“. Žymusis muzikos žurnalas „Gramophone“ apibūdino W. Lutosławskio kūrinį kaip „daugybės glaustų muzikinių figūrų“ visumą,

kuri išradingai pateikiama keturiose be pertraukos atliekamose dalyse, „sąmoningai vis sugrįžtant prie praeities atgarsių (B. Bartoko, K. Szymanowskio, S. Prokofjevo muzikos)“. O „New York Times“ rašė, kad „plačiais muzikiniais gestais ir kupina dramatinės įtampos solisto ir orkestro sąveika“ W. Lutosławskio koncertas fortepijonui atiduoda duoklę instrumentiniam koncertui kaip vienam populiariausių muzikos žanrų. „Lutosławskis randa išradingų būdų padaryti muziką gaivia, originalią ir intelektualiai reiklį.“

W. Lutosławskis ir pats buvo puikus pianistas, tad, pasak žymaus Kanados fortepijono virtuozo Louiso Lortie, kompozitorius „greičiausiai norėjo sukurti muziką, kurią pats su džiaugsmu skambintų“.

Vienintelis Luko Geniušo koncertas su Lietuvos nacionaliniu simfoniniu orkestru šį rudenį – lapkričio 7 d. Nacionalinėje filharmonijoje, bilietai platinami www.filharmonija.lt ir LNF kasose. Projektą finansuoja Lietuvos kultūros taryba ir Vilniaus miesto savivaldybė.

„VILNIAUS FESTIVALIAI“ INF.

Šimtmečio įvykis

ATKELTA IŠ 1 PSL.

atmintį, tradicijas, papročius, šio-kiadienių rutiną... Sovietinėje Klaipėdoje viskas pradėta iš naujo, dabartinis muzikinis teatras įsteigtas 1987 metais. Kad ir labai norėtume, tačiau tik simboliškai jį galime sieti su prieš 200 metų veiklą pradėjusiu vokiečių teatru. Kitaip tariant, šio teatro praktinis pamatas – ta pati prieš 100 metų Kaune naujamete „Traviata“ pradėta nacionalinio teatro tradicija.

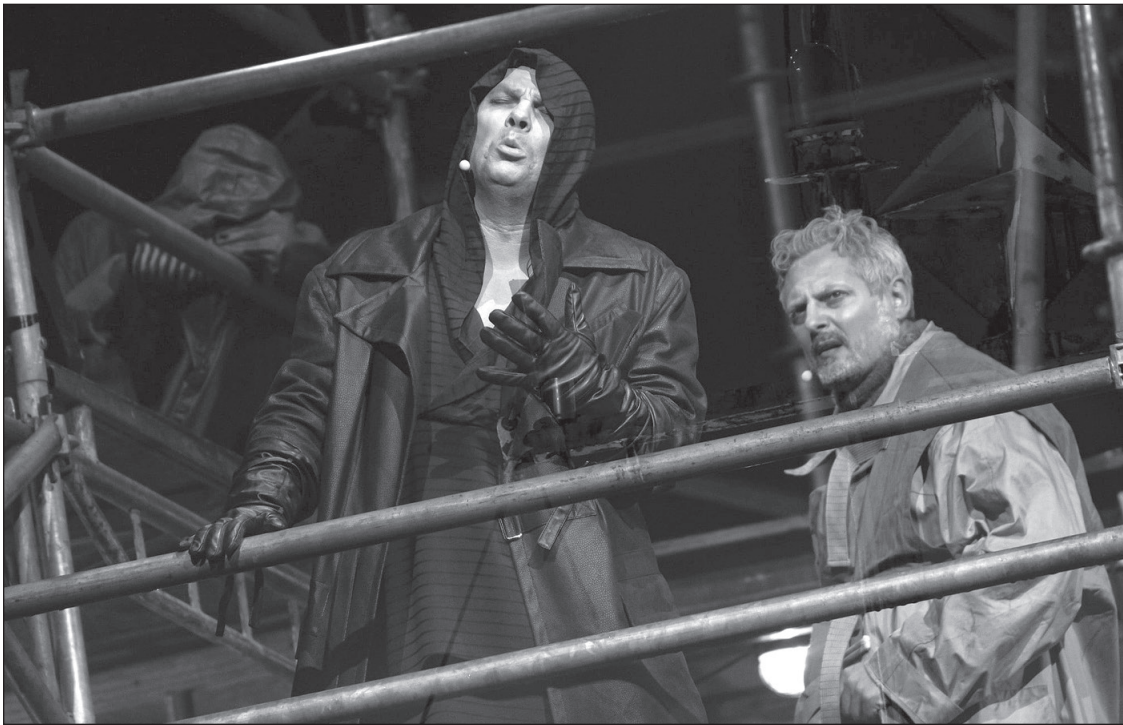
Šiuo trumpu istoriniu ekskursu tik norėjau paaiškinti, kodėl „Skrajojančio olando“ premjerą priskriu prie nacionalinio operos teatro šimtmečio įvykių, nors klaipėdiečiai susidėliojo kitus akcentus, įskaitant ir negausius Wagnerio pėdsakus miesto muzikinio gyvenimo istorijoje. Juo įspūdingiau!

Paradoksalu, tačiau teatras išgyvena pakilimo laikotarpį neturėdamas... teatro! Naujoji jo vadovė Laima Vilimienė ryžtingai ėmėsi ir statybų, ir naujų pastatymų. Šįkart pasirinktas spendimas rodyti spektaklį po atviru dangumi ir dargi senajame elinge – laivų statykloje. Visuomet rizikinga teatrinį veiksmą perkelti į realistinę aplinką. Spektaklis – neapčiuopiama, efemeriška substancija, kuri susitelkia erdvėje. Ne šiaip susitelkia, bet gimsta iš artistų ir žiūrovų psichemocinės sąveikos. Štai kodėl operos spektakliai po atviru dangumi dažniausiai būna labiau reginiai su muzika: įvaldyti, teatriškai įkrauti neapibrėžtą erdvę, juolab industrinę – sunku. Bet būna išimčių. Čia nesiremsiu Brėgenco festivalio ar kitais žinomais pavyzdžiais. Kad jau prakalbome apie nacionalinio teatro šimtmetį, tegu ir pavyzdžiai būna lietuviški. Lig šiol sklando legendos apie 1960 m. Žagarėje, ant Žvelgaičio kalno, parodytą Balio Dvariono operą „Dalia“. Įspūdžio būta tokio stipraus, kad iš kartos į kartą perduodami liudininkų prisiminimai neleisdžia pamiršti išskirtinio reiškio. Kitą tokį ryškų įvykį mena daugiau gyvų liudininkų: tai 1970 m., minint nacionalinio operos teatro 50-metį, Vilniuje, tuometėje Kutuzovo (dabar S. Daukanto) aikštėje parodyta Giuseppe's Verdi „Aida“. Ne vienas šiame pastatyme dalyvavęs teatralas yra įvardijęs jį kaip vieną ryškiausių savo karjeros akimirkų. Klaipėdiečių „Skrajojančių olandų“ priskirčiau prie tų įvykių, kurie ateity išliks tarp legendų. Nepamiršau vienu metu tradiciniais tapusių „Pilėnų“ Trakų pilies kieme. Tačiau tai labiau dekoratyvūs spektakliai, kaip ir 2009 m. ten pristatyta Amilcare's Ponchielli operos „Lietuviai“ premjera.

„Skrajojantis olandas“ išvengė dekoratyvumo ir tapo stipriu meniniu patyrimu. Sunku spręsti, ar būtų taip pasisekė, jei nebūtų pasitaikęs Klaipėdai nebūdingas oras:

rugpjūčio 1-osios vakaras buvo idiliškai ramus, su besileidžiančios saulės gaisais. Tačiau renginio organizatoriai tvirtina, kad visa įranga, įgarsinimo technika ir vaizdo technologijos, įskaitant personažų kostiumus, buvo pritaikyti prasčiausiam iš įmanomų orų variantų. Spektaklio koncepcijos sumanytojas ir režisierius Dalius Abaris, pelnęs puikią didelių apimčių renginių režisieriaus reputaciją, į savo dosję šalia įsimenančios Lietuvos pirminkavimo ES tarybai ceremonijos ir ypač Lietuvos nepriklausomybės šimtmečiui skirto projekto „Gloria Lietuvai“ įsirašė ir pirmąją pastatytą operą. Tai dėl jo talento industrinis elingas virto pritrenkiančia teatro scena. Kartu su scenografe Sigita Šimkūnaite ir šviesų dailininku Andriumi Stasiuliu jis privertė publiką įtikėti veiksmo vieta. Mizanscenas valdė antrasis režisierius Gediminas Šeduikis, gerai perpratęs savo užduotį: didelėje erdvėje reikia stambesnių potėpių artistų judesių, judėjimo trajektorijų (choreografas Aurelijus Liškauskas), kitaip žiūrovas nesusipėtų sekti personažų, mat veiksmas sufokusuotas ne konkrečioje scenoje, o skirtingose elingo vietose. Stilistiškai darnius, išraiškingus laivų statyklos darbininkų ir jūreivių kostiumus sukūrė Sandra Straukaitė, jos aprengti artistai užbaigė bendrą vaizdinį.

Operos kulminacijoje išplaukiantis Olando laivas pasuko žiūrovų link ir skrodė elingą, perskirdamas nuščiuvusią publiką. Įspūdžiui sustiprinti pasitelkti specialieji efektai – žaižaruojančios liepsnos ir srūvantys vandenys. Laivas ištis tikrut tikrutėlis, tarnaujantis jūrininkams, o spektaklio reikmėms pamėkliškai dekoruotas. Visada kyla pavojus nuslysti kičo pusėn, kai operoje imamasi pernelyg realistinių

Almas Švilpa (Olandas), Tadas Girininkas (Dalandas)

priemonių, juk opera savo prigimtimi yra nereali. Šįsyk to išvengta. Kad sukurtum įtraukų, efektingą ir emocingą spektaklį ir priverstum patikėti, kad Wagnerio personažai darbuojasi senajame elinge, reikia turėti talentą, koku apdovanotas D. Abaris. Skonis, intucija ir, žinoma, rizika – pagrindiniai jo instrumentai įgyvendinant šią stulbinančią koncepciją.

Vargu ar tas įspūdis būtų toks visa persmelkiantis, jei ne Wagnerio muzika. Tai rimta užduotis negausiam klaipėdiečių kolektyvui, todėl suprantama, kad išskirtiniam pastatymui rinktasi iškiliausius šalies atlikėjus. Kviestiniais muzikantais pastiprintam orkestrui (dirigentas Tomas Ambrozaitis) ir teatro chorui (vad. Vladimiras Konstantinovas) dirigavo Modestas Pitrenas. Be raiškos ir emocingos interpretacijos, dirigentas šįkart pasirodė ir kaip redaktorius, gerokai patrupinęs operos partitūrą. Atsisakyta kai kurių mizanscenų, kai kurios su trumpintos, tačiau visi šio veikalo ryškiausi numeriai išsaugoti, nepasigesta nė vieno *highlight'o*. Toks

sprendimas pasiteisina esamai koncepcijai sustiprinti. Spektaklio pertraukos logistiškai nepritaikytoje aplinkoje ne tik būtų sukėlusios sumaišties, bet ir išsklaidžiusios augančią įtampą, numušusios emocinę temperatūrą, kuri per vienaveiksme paverstą operą išsprogo sulig kulminaciniu Olando išplaukimu ir Zentos žūtimi. Kita vertus, tai ir laiko ženklas. Norint pritraukti naujos publikos, reikia pradėti nuo supaprastintų, adaptuotų klasikos veikalų. Literatūros pasaulyje ši tendencija jau įsigalėjo.

Olando vaidmenį atliko daugelį metų Eseno teatre dirbantis sodraus tembro baritonas Almas Švilpa. Nors jo puikiai, užtikrintai atliekamą Olandą ne sykį teko girdėti didžiojoje Vilniaus scenoje, šįsyk jis padarė stipresnį įspūdį, ir tai siečiau su geru vokalistų įgarsinimu (ko nepasakyčiau apie orkestro, ypač styginių, įgarsinimą). Kokybiški dainininkų mikrofonai leido jiems perteikti subtilesnius niuansus, išryškinti detales, kas, deja, dažnai būna sunku padaryti

akustiškai nepatogioje Vilniaus scenoje.

Dalando vaidmenį sukūrė taip pat Vokietijos ir Šveicarijos teatruose dainuojantis bosas Tadas Girininkas, vis pasirodantis ir LNOBT, ir „Vilnius City Opera“ pastatymuose. Dabar šio dainininko vokalinė forma tiesiog tobula – lygus, skambus bosas liejasi laisvai, lyg dainavimas nereikalautų jokių pastangų. Paslankus jis ir aktoriniu požiūriu, juolab Dalando personažas dinamiškesnis – tai jis bebaimis, ryžtingas laivo kapitonas, tai apsukrus šeimnininkas, įtarantis, kad Olandas galėtų būti tinkamas jaunikis jo dukrai.

Zentą įkūnijo LNOBT solistė Sandra Janušaitė, šį vaidmenį seniai įvaldžiusi, tad šįkart ji taip pat pateikė raiškesnių detalių, atlikdama Zentos baladę, ką vėlgi siečiau su įgarsinimu, suteikusi dainininkei patogesnes sąlygas atskleisti. Zentos personažui pristigo vizualaus išskirtinumo. Didžiulėje elingo erdvėje ji niekuo neišsiskyrė iš choristų, šokėjų ir kitų personažų minios. Olando kostiumams Straukaitė suteikė išskirtinumo, o Zentos – ne. Na taip, šiame pastatyme ji taip pat darbininkė, bet juk ji – pagrindinis personažas, romantinė herojė, pasirengusi žūti, pasiaukoti dėl meilės. Nei spalviškai, nei siluete Zentos kostiumas neišsiskyrė iš kitų. Kadangi kostiumas „neskambėjo“, Janušaitė teko kurti heroję kliaunantis savo vokalinėmis ir artistinėmis išgalėmis.

Vairininko vaidmenį atliko įtaigūs, artistiškas tenoras Rafaelas Karpis, Eriko – latvių tenoras Andris Ludvigs, o Mari – mecosopranas Dalia Kužmarskytė, vienintelė šiame spektaklyje dalyvavusi KVM solistė.

Šis Olandas niekada nebeatskris į Klaipėdą. Organizatoriai ir kūrėjai pateikė vienetinį, nepakartojamą spektaklį. Jokia jo perkėlimo į sceną galimybė neįmanoma. Pakartoti elinge – įmanoma, tačiau nuspręsta kitaip. Tebūnie tai vienintelis, išskirtinis įvykis. Šimtmečio įvykis.

Sandra Janušaitė (Zenta), Almas Švilpa (Olandas)

M. ALEKSO NUOTRAUKOS

Paribių dramaturgija

Spektaklis „Dulkėti veidrodžiai“

LAURA ŠIMKUTĖ

Paribio žmonės – gana retai Lietuvos teatro scenoje pasirodantys veikėjai. Vienas pirmųjų atvejų, kai naktinio gyvenimo išpažinėjams (prostitutėms, diskotekų lankytojams, suteneriams, narkotikų prekeiviams ir pan.) buvo suteiktas žodis scenoje, – tai 1998 m. Oskaro Koršunovo spektaklis „Roberto Zucco“ pagal Bernardo-Marie Koltėso pjesę. Po to kartkartėmis į Oskaro Koršunovo teatro sceną tie žmonės sugrįždavo ir būdavo pastebėti dažniausiai naujosios realybės dramaturgijos krypties (Sarah Kane, Marko Ravenhillo, Mariaus von Mayenburgo) kūrinuose. Tačiau daugiau beveik niekas iš teatro kūrėjų susidomėjimo šia kryptimi nebeparodė.

Lietuvoje pjesių, kurios galėtų pretenduoti į naujosios realybės dramaturgijos žanro atitikmenį, galima sakyti, nėra. Galbūt tokia kūryba slepiasi kažkur stalčiuje. Mūsų teatras pastatytas ant kitos tradicijos pamatų, bet tai nereiškia, kad tam tikrų temų imtis nereikia. Reikia, svarbu, kuo toliau – tuo labiau aktualu. Tad jauno aktoriaus, pasirinkusio įsėsti ir į dramaturgo kėdę, Raimondo Klezio sprendimas pristatyti publikai spektaklį, varomą „nuo dulkėtų veidrodžių pučiamomis dulkėmis“, – tarytum gaivaus oro gurkšnis tvankioje aplinkoje.

Raimondas Klezys spektaklyje „Dulkėti veidrodžiai“

L. VANSEVIČIENĖS NUOTR.

Šiek tiek daugiau nei valandą trunkantis Levos Jackevičiūtės režisuotas spektaklis „Dulkėti veidrodžiai“ – savo forma nepretenzingas, tačiau labai įtraukiantis ir pagavus, vadinasi, ir nevarginantis žiūrovo. „Nuo savęs“ pasakodamas istoriją, aktorius pasistengia į kai kurias scenas įtraukti ir publiką – kartu paskaityti, kartu pašokti, kartu pabandyti išspręsti tam tikras problemas. Interaktyvūs momentai nėra forsuoti – aktorius puikiai jaučia publiką ir jos energiją, todėl vis pataiko išsirinkti žmones, kurie šiai teatrinei būčiai suteikia

gyvybės (o spektaklį teko matyti du kartus: vos tik jam pasirodžius bei dabar, vasarą, kai atvira lauko erdvė suteikia dar daugiau veikimo galimybių).

„Dulkėtus veidrodžius“ galima laikyti nemeilės padarinių manifestacija. Pasakojama istorija – matyta realybė. Ar tai būtų mažo miestelio jaunimas, neturintis veiklos, ar meilės neragavęs ir miesto gatvės mokyklą išėjęs būrys – veiklos panašios, pasekmės panašios, rezultatai tapatūs. Nuobodulys ir vidinis skausmas malšinami dulkėmis,

pučiamomis nuo veidrodžio (kas tos dulkės – vėlgi kiekvienam pagal patirtį ir supratimą kitokia graži metafora), nenuilstamais vakarėliais, bandymu „sužvejoti“ kažką, iš ko būtų galima sulaukti bent truputėlio švelnumo. Žiūri ir supranti, kad kiekvienam yra užkoduotas meilės troškimas, nesvarbu, kas būtum, – kai kurie tik linę tai užmaskuoti atitinkamu įvaizdžiu. Net ir po draugo laidotuvių einama švęsti iki begalybės – nes niekas neišmokė, kaip dorotis su sielvartu, o ir jausti nesinori, nes baisu.

Premjeros

„Respublika“

Rugsėjo 3, 4, 5 d. įvyks pirmoji Lietuvos nacionalinio dramos teatro (LNDT) 81-ojo sezono premjera – Lukaszio Twarkowskio režisuojama „Respublika“. Tai išskirtinio dydžio ir formos spektaklis, kuriame, pasak režisieriaus, kiekvienas pasijus esąs veiksmo dalis, uždaros komunos narys. Kūrėją labiausiai domina šiuolaikinio žmogaus mąstysenos paslaptys, pasikeitęs informacijos priėmimas ir suvokimas, todėl norėdamas pasiekti tokį žiūrovą Twarkowskis renkasi naujas teatro formas, kuriose jungia filmuotą vaizdą, aktorių vaidybą, vizualiuosius menus ir muziką. Pastarajai „Respublikoje“ skiriama ypač daug reikšmės. Pateikiame ištrauką iš režisieriaus ir Aušros Počiūtės pokalbio.

Naujame pastatyme „Respublika“, kaip ir „Lokyje“, bus dideli ekranai (tik ne vienas, o du), vėl bus gyvas aktorių filmavimas ir retransliavimas, tad ar čia taip pat vaizdas bus viskas („Lokio“ ekrane buvo užrašas „Image is everything“)?

Visiškai ne. Taip, „Lokis“ buvo apie vaizdą, apie įvaizdį. Žvėries įvaizdį, žvėriškumo įvaizdį. Tai man, aišku, visada svarbu, nes dirbu su multimedijomis, vaizdo kameromis, filmavimais. Bet „Respublikoje“ viskas kitaip, nes neturime griežtai apibrėžtos publikos ir scenos. Čia nėra rėmų. Kai dirbi scenoje, turi ekrano rėmus ir scenos ribas. Gali kurti vaizdus vaizduose ir visad daugiau mažiau žinai, iš kurio kampo tai daryti, iš kurio kampo viską matys žiūrovas. „Respublikoje“ viskas ne apie vaizdą, o apie daugiasluoksnių persikeičiančių naratyvų komponavimą. Aktoriai bus didelėje erdvėje, primenančioje kino studiją. Ten bus atkurtos patalpos, kuriose gyvenome, kai buvome išsikraustę į miškus. Žiūrovai galės vaikščioti po visą erdvę, užėiti į tas patalpas, bus ir amfiteatras, kur atsisėdus galima stebėti veiksmą iš viršaus ir puikiai matyti ekranus. Bet vis dėlto tai yra labiau apie bendrą patirtį. „Respublika“ bus sudaryta iš trijų skirtingų dalių. Pirma dalis bus tarsi paroda, antra – videoinstaliacija, kuri vyks gyvai, o trečioje dalyje bus reivo patirtis. Tad sakysčiau, kad tai labiau muzikinis renginys, turintis performanso dalių, o ne performansas, turintis muzikinių dalių. Čia svarbiausias bus DJ pultas.

O kiek bus teatro?

Neturiu supratimo, kas yra teatras šiais laikais. To, ką įprastai vadiname teatru, negaliu pakęsti. Dažnai savo darbe sakome – baikit daryti teatrą. Teatras pats savaime jau yra nepakankamas šiais laikais. Turime ieškoti naujų formų, esančių kryžkelėse. Ypač kai dirbi su video, matai, kiek daug kitų būdų kurti pasakojimus gali rasti tose kryžkelėse. Ko negali pasiekti teatras, arba ko negali pasiekti video, galima pasiekti pasitelkus ir miksuojant juos abu. Ta sinergija duoda kai ką visiškai kitokio. „Respublika“ – labai imersinis (panardinantis) spektaklis. Tai labai didelė instaliacija, suteikianti pojūtį, kad esi veiksmo sukuryje. Žinoma, žiūrovas gali pasirinkti tiesiog stebėti viską nuo platformos.

Pasiruošimo šiam spektakliui procesas buvo išskirtinai ilgas. Kalbu apie kūrybines stovyklas, kur nebuvo taisyklių. Aktoriai turėjo patys sugalvoti, ką veikti. Stebėjote juos, filmavote, jie pasakojo, kaip jaučiasi, ką galvoja. Aktoriai iš tiesų atsiskyrė nuo artimųjų, nuo patogumų, turėjo dirbti, tvarkytis, kažką sugalvoti. Ar nepasidėjo nepasitenkinimas, ar nebuvo sunku?

Spektaklio „Respublika“ repeticija Vilniaus kino klaidyje

A. VASILENKO NUOTR.

Pradžia nebuvo lengva. Aš visad apie šį projektą galvojau kaip apie eksperimentą. Pirmos savaitės miškuose buvo keistos visiems, nes pranešėme, kad nerepetuosime ir beveik negalvosime apie spektaklį ar rezultatą, tik sieksime įsivaizduoti, kaip būtų, jei tikrai metus gyventume atsiskyrę nuo civilizacijos. Projekto pagrindas – bendruomenė, bandanti atskirai nuo visuomenės, bandanti bazinių pajamų idėją. Juk matome, kaip greitai viskas keičiasi, ir akivaizdu, kad greitai visiems žmonėms darbų nebeužteks, tad pradėti galvoti – kas toliau? Gal mums ir nebereikės

Klezio nupasakojami personažai (kurių fragmentus pats vienas dar ir išvaidina) – atpažįstami tipažai, nestokojantys tam tikro ironijos prieskonio, tokie gyvi, tokie smagūs, būdami vieni su kitais, ir pasiryžę vienas už kitą eiti iki galo. Ruso, Taškas ir Mickevičius – kartu esantys šitoje liūdnoje egzistencijoje ir kartu bandantys kažką iš jos išspausti.

„Dulkėti veidrodžiai“ – tai aktoriaus charizmos ir paribio jaunimui (bet nebūtinai) aktualių temų bei jų kasdienybės lydinys. Apie skaudžius dalykus pasakojama ne pamokslaujamu tonu, o kaip tik – nerūpestingai, patraukliai, taip, kad norisi klausytis ir išgirsti, ką bandoma pasakyti. O tai, kas sakoma, yra svarbu: nemeilė gimdo būties beprasmybę, ar tu būtum „marozas“, ar intelektualas. Esmė ta pati, skiriasi tik raiška ir įvaizdžiai.

Manychiau, kad šiam spektakliui turėtų puikiai sektis gastrolėse: išvežti jį neturėtų būti sudėtinga dėl minimalistinių resursų, o poveikis – garantuotas, ypač teatro retai sulaukiančiose vietovėse. „Dulkėti veidrodžiai“ parodo, kad šiuolaikiniame teatre ir yra svarbus tas pats šių dienų žmogus. Kartais tam, kad sukurtum patrauklų ir reikalingą kūrinių, užtenka apsižvalgyti ir nebūtina vaikytis išskirtinai madingų bei globalių temų. Nuoširdumas paperka.

Kūnu galima pasakyti daugiau nei žodžiais

Pokalbis su baleto solistu ir pedagogu Petru Skirmantu

DOMINYKA MARKEVIČIŪTĖ

Petras Skirmantas – Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro primarius, Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos mokytojas ekspertas bei Lietuvos muzikos ir teatro akademijos profesorius.

Šokti pradėjote M.K. Čiurlionio menų mokykloje. Kas Jus paskatino mokytis šokti? Ką galite papasakoti apie pirmuosius savo šokio žingsnius, tuometę mokyklos tvarką?

Nieks manęs nepaskatino, tai buvo tiesiog atsitiktinumas. Esu iš nedidelio miestelio Užvenčio. Buvo pakabintas skelbimas, kuris kvietė vaikus į tuomet vadinamą choreografijos skyrių, o aš kaip tik buvau baigęs tris klases. Reklaminiame skelbime buvo nepaprastai graži nuotrauka – Aleksejaus Jermolajevio šuolis iš dueto „Vėtrų dievas“. Pamatęs tą nuotrauką pagalvojau, kad ir aš taip noriu. Tokia tad istorija. Tiesiog nuėjau į būrelį, šokio mokytoja pamokė šokti polką, dar kažką... Pasakiau tėvams, tėvas mamai tarė: „Nuvežk vaiką į Vilnių, nes Vilniaus nematė, vis tiek nieks jo nepriims.“ Atvažiavau – ir priėmė. O mokykla, aišku, buvo nepanaši į dabartinę, netgi kalbant apie buitines sąlygas. Pirmais metais mes dvylika gyvenome viename kambaryje, internatas buvo ten, kur dabar Dailės skyrius, kitų pastatų nebuvo – nei dabartinio bendrabučio, nei pradinių klasių pastato, juo labiau šokio teatro. Buvo vienintelis pagrindinis pastatas ir internatas, o tame lenktame šone, kuris yra priešais koncertų salę, – baleto skyrius.

Baigęs mokyklą iš karto pradėjote dirbti Lietuvos operos ir baleto teatre. Kada tapote solistu?

Tada buvo truputį kitokia tvarka, ateidavo žiūrėti baigiamojo egzamino ir tiesiog vienus pakviesdavo, kitų ne. Mane iš karto pakvietė dirbti į Lietuvos operos ir baleto teatrą, tada man buvo septyniolika metų. Antrais darbo metais išvažiavau į stažuotę Peterburge, ten iš pradžių paruošiau Alberto vaidmenį, o kai grįžau, pradėjau gauti solinius vaidmenis, sušokau Albertą „Žizel“ ir po truputėlį karjera ėmė klostytis. Iš pradžių man neatrodė, kad būsiu pagrindinis solistas, bet atsitiko taip, kaip atsitiko.

Papasakokite apie kasdienybę dirbant teatre. Kiek laiko per dieną jame praleisdavote?

Petras Skirmantas

ASMENINIO ARCHYVO NUOTR.

Kiek spektaklių būdavo per savaitę?

Teatras yra konvejeris: kiekvieną dieną ryte valandą vyksta trenazas, jei dirbi kordebalete, po trenazo būna dvi repeticijos po valandą dešimt, vėliau didžiulė pertrauka, o vakare, nuo šešių ar septynių, kokias tris valandas vėl repeticijos. Tokia bendra tvarka, o kai tampi solistu, tada tavo tvarkaraštis būna individualus. Trenazas, pamokos yra būtinos, kaip ir kiekvienam šokėjui, o repeticijos solistams būna tuo metu, kai kordebaletas nedirba. Anuo laiku, kai aš šokau, buvo pakankamai daug pagrindinių solistų, tai jei esi pagrindinis solistas, per mėnesį šoki du tris spektaklius. Karjeros pradžioje šoki kordebalete, mažesnius vaidmenis, o vėliau, kai įgyji populiarumą, tave pradeda kviesti. Asmeniškai aš turėjau daug spektaklių ne Lietuvoje, man niekada nebuvo tokios problemos, kad noriu čia šokti kuo daugiau, – dažniausiai žinodavau, kad esu pakviestas kažkur išvykti ir sušokti, man tai buvo įdomu.

Kuriuose užsienio teatruose šokote? Kurie padarė didžiausią įspūdį?

Na, yra tokių teatrų, į kuriuos ateini, ir visos tavo blusos numiršta. Manau, kad tokie yra Marijos teatras Peterburge, Didysis teatras Maskvoje, Niujorko, Paryžiaus teatrai, galbūt dar Karališkasis teatras Anglijoje. Pašokus Didžiajame ir Marijos teatruose atrodo, kad gali šokti visur, nes būdavo toks stresas, tokia įtampa ir atsakomybė, visada ateidavo kritikai, žinodavau, kad vėliau apie mane bus parašyta... Vieną kartą į Peterburgą pakvietė šokti pagrindinį vaidmenį, prieš spektaklį kulisuose bandau, ir niekas neišeina, tada galvoju: „Kokio velnio aš čia atvažiavau?“ „Netgi atėjo tokia mintis: „O kas bus, jei aš dabar pabėgsiu?“ Štai tokio lygio stresas ir atsakomybė yra didžiuosiuose teatruose.

Esate šokęs daug vaidmenų. Ar turėjote mėgstamiausią?

Negaliu to pasakyti, man visada buvo įdomus tas vaidmuo, kuris artimiausias. Visada ieškodavau, kad tas pats vaidmuo, kurį šokau prieš tai, nebūtų atliekamas taip pat, standartiškai. Ieškodavau naujų spalvų, interpretacijos. Galbūt kai tapau brandesnis, man asmeniškai pasidarė įdomūs kitų pasaulinio garso choreografų darbai. Buvo tokių, kuriais labai žavėjausi ir kuriuose norėjau šokti. Mane labai žavėjo Roland'as Petit, Maurice's Bérart'as... Ir turbūt su Dievo pagalba ir didelėmis savo pastangomis man teko šokti jų choreografiją. Taigi prie viso mano klasikinio repertuaro pridedo ir neoklasikinio baleto (kuris tuomet dar buvo naujas) spektakliai, man buvo labai įdomu būtent šių choreografų darbai.

Mėgstamiausius choreografus paminėjote, o ar turėjote savo šokėjo idealą?

Aišku, buvo ir šokėjų. Tai tokie fantastiški šokėjai kaip Vladimiras Vasiljevas, Maja Pliseckaja, Manuelis Legris, kuris mums pastatė „Korsarą“. Tačiau nebuvo taip, kad aklai jais žavėčiausi. Žavėjausi tam tikrais įspūdingais jų vaidmenimis. Pavyzdžiui, kai pamačiau, kaip Legris šoka Carlo Marios von Weberio „Kvietimą šokiui“, pagalvojau: „Štai taip fantastiškai reikia šokti.“ Jis mane įkvėpė, ir aš pats dėjau pastangas, kad vėliau taip sušokčiau. Vasiljevas mane tiesiog nustebino,

Petras Skirmantas televiziniame balete „Nepaprasta diena“

ASMENINIO ARCHYVO NUOTR.

kai atvažiavęs į Peterburgą šoko Romeo „Romeo ir Džuljetoje“. Kaip žinome, jis buvo neaukšto ūgio, trumpokų kojų, ir aš, kadangi ten buvau, pagalvojau: „Nueisiu, pažiūrėsiu, na, bet koks iš jo Romeo...“ Ir dabar galiu pasakyti, kad negalėjau patikėti, prastovėjau tris veiksmus išsižiojęs. Nuo pirmo išėjimo į sceną jis mane tiesiog užbūrė, kūrė vaidmenį, buvo toks charizmatiškas, tokia įdomi buvo jo kūno kalba, aš viską, ką jis nori pasakyti, supratau.

Ir tada supratau, kas yra genialus šokėjas... Ne išvaizda yra svarbiausia (aišku, svarbu kūno valdymas), bet įtaigumas, vaidmens kūrimas.

Tačiau vėliau baleto scenoje įvyko keisti dalykai, nes nemažai šokėjų, kurie buvo mažo ūgio, groteskinio kūno sudėjimo, pradėjo bandyti šokti romantinius ar herojinius personažus, nors jie neturėjo reikiamos įtaigos, charizmos, lyrizmo pojūčio kaip genialūs šokėjai Vasiljevas, Baryšnikovas, Nurejevas... Tai kartais atrodo tiesiog komiška, apgailėtina. Dažnai amplua scenoje svarbu, juk taip pat komiška atrodytų, jei proporcingo kūno sudėjimo, ilgakojis romantinis šokėjas bandytų šokti juokdarį ar nykštuką.

O kokios šokėjo būdo, charakterio savybės yra svarbiausios?

Aišku, reikia būti ištvermingam, užsispyrusiam ir nebijoti kasdieninio darbo. Man visą laiką patiko ir patinka šokėjai, kurie šoka ir kurie išreiškia savo mintis, idėjas kūnu, kūno plastika. Aš manau, kad žmogaus kūnas daug išraiškingesnis negu jo kalba. Kūnu galima pasakyti daugiau nei žodžiais, dėl to mane visada žavi, kai šokėjas scenoje kalba kūnu. Dabar kuria nauji choreografai, ir aš noriu matyti choreografiją, man nereikia jų šviesų, nieko, tai pagalbinės priemonės, aš noriu matyti choreografiją, ką choreografas sugeba sugalvoti kūnui ir ką atlikėjas gali atlikti tuo kūnu.

O kokie būdavo didžiausi sunkumai Jūsų karjeros metais?

Tų sunkumų visada yra ar vienukių, ar kitokių. Aišku, būdavo liūdniausia, kai atsitikdavo kažkokia trauma ir kurį laiką negalėdavai šokti. Po traumos labai sunku sugrįžti, jei rimtesnė trauma – reikia daug laiko. Tu manai, kad jau gali šokti, bet atėjęs pamatai, kad dar negali. Tai labai veikdavo psichologiškai ir būdavo labai sunku. O visokių, kaip aš dabar vadinu, smulkmenų, teatrinių intrigų visada buvo ir bus, ko gero, teatras be intrigų – ne teatras. Bet aš kažkaip visus tuos blogus dalykus išmečiau iš galvos.

Papasakokite apie savo karjeros pabaigą. Koks buvo paskutinis spektaklis?

Aš iš teatro išėjau atšokęs lygiai dvidešimt metų, iš karto. Bet turėjau dar gana daug kvietimų, kontraktų užsienyje – man pasisekė, kad dar teko šokti Japonijoje, gastroliuoti Argentinoje, Meksikoje, Europos šalyse. Tada daug šokau su Ilze Liepa, bet tai daugiausia buvo koncertiniai pasirodymai

ar specialiai pastatyti spektakliai. Dar važiuodavau šokti ir klasikinių spektaklių. Tikrai žinau, kad „Gulbių ežeras“, sušoktas Taline su labai gera balerina Svetlana Smirnova iš Rusijos, buvo paskutinis klasikinis spektaklis. Mano išėjimas nebuvo skausmingas. Spektaklių mažėjo, pradėjau daryti kažką kita, įkūriau savo labdaros fondą, su kuriuo dirbau dešimt metų, organizuodavau per metus du didelius koncertus, sukviesdavau į juos puikius šokėjus iš viso pasaulio, su kuriais susipažinau keliaudamas. Kai gastroliuodavau, po truputį pradėjau dėstyti, ir viskas pereinėjo į kitą lygmenį.

Ir dabar dar dirbate mokytoju?

Mokytoju dirbu apie šešiolika metų. Vienu tarpu buvau viską metęs, užsiėmiau visiškai kitais dalykais, buvau net nuėjęs į verslą, dirbau Seime, paskui Europos reikalų ministerijoje. Tie kiti darbai davė naujų patyrimų ir po to man nebuvo sunku. Iš pradžių atėjau į M.K. Čiurlionio menų mokyklą ir buvau direktoriaus pavaduotojas Baleto skyriuje (kai Baleto skyrius susijungė su nacionaline mokykla). Dirbau šešerius metus ir tada pagalvojau, kad padariau pakankamai daug, bet man neįdomus administratoriaus darbas, man įdomiau dirbti pedagogu, choreografu, todėl nutraukiau savo karjerą, išėjau. Dabar dėstau Čiurlionio mokykloje, Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje ir retkarčiais dar nuvažiuoju padėstyti kur nors kitur.

Papasakokite vieną smagiausių, linksmiausių ar juokingiausių įvykių iš savo karjeros.

Tų įvykių – ir smagių, ir juokingų – yra buvę labai daug. Sakykim, mes su partnere Neli Beredina gastroliavome tuometinės Jugoslavijos teatruose ir mūsų paskutinis taškas buvo Novosadas. Atvažiavome vėlokai, nes tą pačią dieną buvo kitas spektaklis, atėjome į teatrą ir sakome, kad norėtume susitikti su trupe, o trupės jau nėra. Tada sakome, kad norėtume susitikti su dirigentu. Atsako, kad dirigentui skauda pilvą – nebus. Na, mes išėjome, grįžome prieš spektaklį, nusigrimavome, jau girdžiu – prasidejo uvertiūra, o aš nieko nežinau, net scenoj nesu buvęs. Mane jau pakvietė eiti ir aš greitai išėjau. Ten buvo kelerios durys, vienas atidariau, įsivaizduodamas, kad įeisiu į užkulsius, o atidaręs supratau, kad pataikiau į dramos spektaklio sceną... Tik tada supratau, kur esu! Pasirodo, tame teatre buvo kelios scenos. Tad greitai bėgau ieškoti kitos scenos ir kažkaip suspėjau.

Labai Jums ačiū.

Valdovas apsišaukėlis

Žygimanto Augustino paroda „500“, dedikuota Žygimanto Augusto 500-osioms gimimo metinėms, VDA parodų salėse „Titanikas“

MONIKA KRIKŠTOPAITYTĖ

Prieš rinkimus sulaukti valdovų apsišaukėlių pasireiškimo yra visiškai normalu. Dar normaliau, kad jie pasirodo tuomet, kai logikos vis labiau mažta. Kai net nebėra aišku, kas tas normalumas ir ar tai gerai, ar blogai. Reikšmės tampa tokios lanksčios, kad tegali gėrėtis vis naujomis jų transformacijomis. Štai tuomet į areną žengia triksterio figūra.

Triksterio – apsimetėlio, manipuliuotojo, perkūrėjo – struktūrinė forma yra žinoma dar iš mitologijos (Hermis tyčia iškraipydavo nešamas žinias), vis pasirodanti permainių ir netikrumo laikais (apsimetėliai valdovai, karnavalo tradicija, *commedia dell'arte*, juokdario pozicija). Vis dėlto akivaizdžios apgaulės kūrėjas triksteris sugeba kurstyti troškimą juo įtikėti. Šis kultūrinis herojus dega noru kūrybiškai griauti, trikdyti, perkurti pasaulio taisykles. Triksteriškam menininkui visai nerūpi tiesa, jo siekiamybė yra fikcija, o dar geriau – neišnarpliojamas šių mišinys. Pasak Gintauto Mažeikio, klasikinis apibrėžimas triksterį apibūdina kaip šėliojančią, daugiaveidį, bestiarišką ir antžmogišką herojų, kuris savo iniciatyva užtikrina kultūrinės, politinės, psichologinės transformacijos. Tai įkvėptas kūrybinis dar-kytojas (*creative disruptor*), kuris pridaro žalos, dažniausiai kvailais juokavimais, ne iš troškimo kenkti, o be jokios priežasties: dėl žaidimo džiaugsmo, kad būtų linksmiau. Jam būdingas nesaikingas gaivališkumas, tiesiau kalbant – betikslis iš-tvirkimas (*Triksteris – besijuokian-tis, ekstatiškas kūrybinis griovėjas*, Paskaitos garso įrašas, 2014 01 14, VDU).

Ekscentriškas elgesys, atskiri keisti poelgiai apskritai priskirtini menininko įvaizdžiui, tačiau nuoseklesnės „linksmojo apsimetėlio ir niekšingo klaidintojo“ (Mažeikis) pozicijos laikosi nedaugelis.

Grynesnė triksteriška kūryba Lietuvos šiuolaikiniame mene pasirodė XXI a. pradžioje, kai Lietuvos meno scena ir institucinė sankloda nusistovėjo, nebebuvo didesnių pokyčių. Dailės gyvenimo rutinoje ima rasti autoriai, kurie bendrame kontekste atrodo kaip netikėta iš-imtis. Pavyzdžiui, Benigna Kasparavičiūtė pseudoautobiografiniame filme „Noriu išreikšti save“ (2006) parodijuoja patetiškus, kvailus ir tuščius, daugiausia iš sovietmečio atkeliaujančius kitų dailininkų elgesio autoreprezentacinėse situacijose modelius, frazes ir televizinės bei kino kultūros dokumentikos šablonus (pastatant kadra, stengiantis suorganizuoti judesį kadre,

montaže). Arba Giedriaus Jonaičio vėlesnioji kūryba apibūdina jį kaip vieną nuoseklesnių triksterių Lietuvos dailės kontekste. Jis su pasi-mėgavimu užsiima griovimo aktais savo filme „Karas“ (2010), kur savadarbiais animuotais NATO naikintuvais susprogdina Šiuolaikinio meno centrą, Vlodo Urbanavičiaus „Krantinės arką“, Valdovų rūmus, Vilniaus dailės akademijos Skulptūros katedrą. Menininkui rūpi ne tiek kritikuoti, kiek parodyti savo rankomis sukurtą lėktuvų bazę, suvaidinti amerikietišką pilotą su gražia odine striuke, lėktuvų fone parodyti savo grafikos, ironizuoti Holivudo filmų vaizdinę apdailą ir stereotipus – tiesiog rafinuotai ir intelektualiai pasilinksmini.

Žygimanto Augustino atvejis – vienas rafinučiausių niekšingų klaidintojų pavyzdžių. Jo realistinės manieros tapyboje triksteriški žaidimai ne visada ar ne iš karto atpažįstami, nes norint išgauti tikrovišką rezultatą reikia daug laiko, žinių ir pastangų, kūriniams tai suteikia rimtumo – t.y. klaidina. Šio menininko kūryboje dažnai naudojamas autoportretiškumas tampa pagrindiniu menininko manipuliacijų objektu, klaidinančių eksperimentų priemone. Grafikas ir tapytojas Augustinas 2015 m. apsigynė meno krypties daktaro disertaciją tema „Vaizdo poreikis“, kurį įgyvendinant rengtos parodos ir atskirai pristatyti kūriniai ryškiausiai atliepia triksterišką charakteristiką. Moksliniame darbe autorius daug dėmesio skyrė tikrovės sampratos analizei, aptarė jos keitimo, falsifikavimo būdus ir priejo prie išvados, kad ji labai artima fokusininko veiklai, kai yra žinoma, „kaip apgauti regos juslę“ ir sukurti geidžiamą iliuziją. Tyrime Augustinas nustatė, kad „žmonių portretai

Žygimantas Augustinas, „Natiurmortas su karališkąja vyšnių tarta (pagal karalienės Bonos receptą)“. 2019 m.

AUTORIAUS NUOTR.

turi ir spekuliatyvumo, ir hibridiškumo bruožų“, todėl galbūt yra kvaziobjektai.

Dažnai Augustino nerangūs ir atgrasūs, neva natūralistiniai (susraukę, besivaipantys, kvailai spok-santys, žiovaujantys, rodantys nemalonus gestus, save liečiantys ir pan.) autopersonažai buvo traktuojami pirmiausia pasitelkiant Freudo ir Lacano psichoanalizę, aiškinant jo atvaizdus kaip veidrodžio fazės komplikaciją ar narcisizmo variaciją. Tačiau psichoanalizės įrankiai pasirodė nepakankami, autorius irgi nesistengė išaiškinti savo intencijų. Menotyrininkas Alfonsas Andriuš-kevičius recenzijoje apie Augustino parodą pirmas užsiminė apie triks-terį kaip galimą prieigą: „tai, ką jis „atlieka“ (kame dalyvauja), daugiau cirkas nei karnavalas. (...) triksteris, krėsdamas savo fokusus, manyčiau, yra pasinešęs byloti: „Matai, kaip aš galiu.“ („Trys tezės apie Žygimantą Augustiną“, *Šiaurės Atėnai*, 2005 04 16, Nr. 745) Ši prieiga atrakina

Augustino kūrybą kaip linksma klaidinimą, savitikslių farsą, kas paprastai liudija, kad nusistovėjusi sistema (tapybos, visuomenės būklės) pereina į stagnaciją ir nebeįmanoma joje veikti remiantis taisyklėmis, nes jos nebeadekvačios aplinkai, trūksta logikos ir skaidrumo ir t.t.

Augustino kūrybos pradžioje tik nujausta kūrybinė strategija, paremta intencija linksmam provokuoti žiūrovą, šiuo metu veikiančios parodos „500“ anotacijoje jau formuluojama atvirai ir sąmonin-gai: „Parodoje nesiimama spręsti istorinių dilemų, jos tikslas – atkreipti dėmesį į neišvengiamą istorijos subjektyvizavimą, panaudojant šį reišk-inį ne kaip politinį įrankį, o kaip pramogos konstravimo principą.“

Doktorantūros studijų metu susidomėjęs veido atkūrimo metodika pagal kaukolės iškiliųjų taškų matavimus (kranimetriniai matmenys), Augustinas pamėgino ją praktiškai pritaikyti Kristijono Donelaičio veido atkūrimui. Savo

moksliniame darbe nustatė, kad nesamos medžiagos užpildymas yra gal net labiau susijęs su imaginacinių portretų provaizdžiais ir atkūrėjo veido bruožais, nei objektyvus ir nenusipėjamas „mokslinio“ metodo rezultatas. Kad tą vaizdžiai parodytų, Augustinas Donelaičio kaukolės kranimetrinius matme-nis sąmoningai užpildė savo veido bruožais to nemaskuodamas. Menininkas šventvagiškai, kas labai būdinga triksteriams, susitapatino su Lietuvos literatūros klasiku ir jį tai įkvėpė naujoms „šventvagystėms“.

Savo išrastu metodu Augustinas sukūrė visą seriją darbų, kur jis pasirodo kaip jaunas ir senstelėjęs Donelaitis, kaip Lietuvos ir Lenkijos valdovas Žygimantas Augustas ir dvi jo žmonos (remiantis L. Cranacho jaun. tapybos darbais, 2014–2015). Nukopijavęs kranio-metrinius taškus ir veido išraišką nuo François Xavier Fabre tapyto Mykolo Kleopo Oginskio portreto pabandė tapti „diplomatu, politiku, sukilėlių vadu ir kompozitoriumi“. Gausėjant į menininką panašių istorinių pseudoasmenų grupei, au-torius „mokslinį“ metodą naudojo vis laisviau ir įžūliau. Galiausiai menininkas demaskavo pats save sukurdamas žmogų-puodą („Homo Catinus atvejis“, 2015) iš savo veido bruožų ir greitpuodžio formos.

Nepaisant autodemaskavimo, makabriškas Augustino įsikūniji-mas autofikcijose, kur jis pasirodo kaip valdovas, įaudrina norinčiųjų patikėti vaizduotę. Menininkas nuo vaikystės buvo gretinamas su beveik bendravardžiu XVI a. gyvenusiu Lenkijos karaliumi ir Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Augustu, ir tai, anot Augustino, „negalėjo neatsiliepti mano pasaulio suvokimui ir savęs vertinimui“. Todėl ši karališka autoportretizacijos linija buvo išsamiausiai plėtojama. Menininkas įsikūnijo ir į šeimos vyrus, ir į moteris. Svarbų vaidmenį užėmė ir Valdovų rūmai (buvęs Augusto dvaras), kurie dabartiniu pavidalu irgi yra fikcija – statyti remiantis labai kukliomis žinio-mis, tačiau daugeliui greitai tapę autentiška tikrove. Drobėje „Ž. Augustinas Valdovų rūmų miegamajame“ (2015) fikcija keliasluoks-nė. Remiantis vienos iš neautentiškų Valdovų rūmų menių (su šiuolaikine ventiliacija) nuotrauka nu-tapytame interjere vaizduojamas chalatu apsivilkęs Augusto bruožų turintis Augustinas, o ant menės sienos kabo kitas Augusto-Augus-tino portretas, kur veikėjas vilki šiuolaikišku kostiumu. Atvaizde esantys faktai (aprasa, menės ap-daila) yra logiškai nesuderinami su kūrinio pavadinimo teiginiais,

Ekspozicijos fragmentas. Pirmame plane „Tradicionis palikuonio portretas“. 2018 m.

V. NOMADO NUOTR.

NUKELTA Į 7 PSL.

Kažkur tarp verbų ir Las Vegaso

Paroda „Laikrodininkas“ Juodkrantės Pamario galerijoje

ROSANA LUKAUSKAITĖ

Žodžių junginys „liaudies menininkas“ profesionalųjį meną išpažįstantiems žmonėms gali nuskambėti kaip keiksmazodis. Nors kompozitorius Giedrius Kuprevičius sako niekur kitur nematęs „tiek daug elegancijos, proporcijos jausmo ir gero skonio kiek liaudies mene, dailėje, poezijoje, muzikoje“. Pasak jo, valstiečiai nesąmoningai iš gamtos sėmėsi skonio, elegancijos, santarvės ir grožio. Būtent gamta mokiusi juos proporcijų, pagarbos kitokiems, harmonijos jausmo, ciklinio laiko suvokimo. Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus Pamario galerijoje Juodkrantėje nuo liepos 11 d. veikianti paroda „Laikrodininkas“ kvietė naujai pažiūrėti į muziejaus liaudies meno rinkinį, kuruojančių menininkų Žilvino Landzbergo ir Marijos Repšytės pateiktą šiuolaikinio meno kūrinių kontekste.

Spalvinga ir gaivi vizualinių malonumų kolekcija, kurią sudaro pripažintų ir nežinomų meistrų, drožėjų, pynėjų, audėjų, stalių, kalvių, puodžių ir lipdytojų kūriniai, apimantys skulptūrą, baldus, keramiką, audimą, žaislus, religinius daiktus, stiklo ir odos dirbinius, svaigina gausybę, technikomis ir išraiškingu energingumu. Parodos vaizdinė ir materialioji įvairovė džiugina įvairiais būdais – kaip gyvybinga alternatyva šiuolaikinio meno pasauliui, kuriame dažnai vyrauja sterili, elektroninio vakuumo minimalizmas ir destrukcinio imperatyvo varoma energija, kurios motyvai ekspozicijoje kaip tik tampa ta iškeliančiąja banga, sugebančia tautodailės objektus paversti XXI a. žiūrovo dėmesį pritraukiančiais reginiais. O gal patys liaudies meistrų kūriniai sušildo šviesos diodų, projektorių ir šiuolaikinės parodų architektūros principais nuaustą ekspoziciją? Paroda taip pat kelia klausimų apie liaudies meno prigimtį – jo santykį

su senovės tradicijomis ir šiuolaikine kultūra, tradicinio liaudies meno ir šiuolaikinių amatų santykį bei liaudies meno paskirtį pasaulyje, kuriame vis daugiau masiškai gaminamų prekių patenkina poreikius, kurių net nežinojome turintys.

Dažnai manome, kad muziejuje ką nors užkonservuodami išsaugome ateities kartoms, apsaugome nuo laiko korozijos, bet muziejaus institucija tik pažymi eros pabaigą: turtingos kolekcijos gyvavimui reikia jos objektų retumo, o jų skaičiaus lygiagretus nykimas – tai tarsi nebūtyje pradedančiojo skęsti praekšmas už primestą unikalumo kategoriją, kuri nepermaldaujamai pasmerkia išnykimui. Skubėjimas laiku įvertinti ir surinkti akyse pradingstančias kolekcinės vertybes jas dar labiau įspraudžia į nebūties žabangas. Ir nors liaudies menas dar atrodo gyvas Kaziuko mugėse, atlaidų turguose ir tautodailės asociacijų parodinėje veikloje, tai irgi jau tik būtojo laiko imitavimo pradžia, nes net galima pastebėti, kad dažniausiai ryškių spalvų ir nenatūraliai atrodančios verbos būna pagamintos Kinijoje... Tačiau ši paroda ne aprauda mirštantį liaudies meną, o veikiau išlaisvina mus iš dar neatakusių kačiukų pozicijos, kai tautodailininko Stanislovo Riaubos skulptūroje „Laikrodininkas“ pavaizduoto sėdinčio žmogaus rankose nieko nematome. Praregėję išvystume laiką ir jo smilčių byrėjimą.

Vienas iš pirmųjų objektų, pasitinkančių žiūrovą salėje, yra geltonasis veidrodis – tai tarsi duoklė mums, šiuolaikinei kartai, nuolatos trokštančiai save pamatyti per neapsakomą kiekį filtrų ir kaukių. Asmenukų kultūrai, mitozės būdu dauginančiai nesuskaičiuojamą gausybę beprasmių atvaizdų, neturinčių nieko bendro su tikruoju vaizdu, kurį turėtų atkartoti, autentiška yra nė motais. Atsižiūrėję į save, galime keliauti toliau – kaip kandis (Audriaus Janušonio objektas)

viliojami lempų skraidome nuo vieno šviesos šaltinio prie kito. Elektra čia tampa mūsų vedliu, jau susvetimėjusių ir mums nebeatpažįstamai egzotiškais tapusių daiktų pasaulyje sukurdamas jaukumo ir namų atmosferą. Ant elektros jungtų ir kitur sudėliotos, specialiai šiai parodai kurtos Dovilės Šimonytės Taro kortos, vaizduojančios tamsias, šmaikščias istorijas, įkvėptas parodos eksponatų, išburia mūsų laikiniojo elektrinio pasaulio ribotumą ir beribę fantazijos erdvę, kurioje galime susitikti su praeitimi be tarpininkų.

Jautrusis parodos momentas – „tikrąją“ dailininkę taip ir netapusios, savamokslės Mažosios Lietuvos akvarelinių miniatiūrų meistrės Lidos (Lidijos) Meškaitytės (1926–1993) kūriniai. Menininkės gyvenimas primena melancholišką paveikslą, ir ne bet kokį, o vieno garsiausių amerikiečių tapytojo Andrew Wyetho (1917–2009) „Kristinos pasaulį“, kuris buvo nutapytas beveik tais pačiais metais, kai Lida ėmėsi dailės (1948). Paveiksle realistiškai pavaizduota neigali moteris, ropojanti į tolyje esančią sodybą, kuri atrodo kaip košmare susapnuota Meškaitytės peizažų dalis. Lida, Antrojo pasaulinio karo metais tapusi neigali (jos kojos buvo sužalotos virstant apgriautai sienai), metus praleido lovoje, o vėliau vaikščiodama su ramentais pradėjo piešti. Dėl patirtų sužalojimų negalėdama toli keliauti Meškaitytė dažniausiai piešdavo vaizdus greta namų, netoli Smalininkų, Antšvenčių kaime, Jurbarko rajone. Lidą traukė ramus daiktų stebėjimas, kasdienybės paprastumas ir grožis. Karo baisumus, ligą, skurdą, motinos elgetavimą, žmonių susvetimėjimą išgyvenusi savamokslė menininkė sakė, kad šviesą, kurios nematė gyvenime, galėjusi tik nupiešti. Kai kurios Lidos Meškaitytės akvarelės, ypač tos, kuriose vaizduojamas vidinis interjeras, primena švedų dailininko

Ekspozicijos fragmentas

M. K. NUOTR.

Carlo Larssono (1853–1919) pieštą saugią, idilišką vaizdinį. Daugelio atvirukiška vadinta kūryba iš tikrųjų galėjo Lidai padaryti įtakos, nes visos jos meno „studijos“ buvo įvairių spalvotų atvirukų kopijavimas, o akvarelės technikos, kolorito ir kompozicijos gudrybių ji sėmėsi iš senų vokiškų meno žurnalų. Jaukios ir nepretenzingos menininkės kompozicijos stebina gamtos vaizdinių ryškumu ir gaiumu. Menotyrininko Romualdo Budrio žodžiais, „retas reiškinys, kai savamokslis pasiekia tokį aukštą meninės įtaigos lygį“.

Riaubos skulptūros „Laikrodininkas“ parodoje taip ir nerasi, kaip neapčiuopsi ir laiko bei jo pokyčių. Pačiupinėjami yra tik patys daiktai iš tam tikro laikotarpio. Tik per jų formą, spalvą, siužetus ir funkcijas, kurių galbūt jau nebėra, galime suvokti laiko tėkmės fenomeną. Paletėje nuo labai grubios

formos archajiškų grūstuvų iki įmantriai išdekoruotų trapių margučių, nuo sakralių, bažnytinių iki profaniškų, buitinių objektų, egzistuojančių toje pačioje erdvėje kaip ir abstraktūs, visai kitokios prigimties šiuolaikinio meno kūriniai – nebevartojami muziejiniai eksponatai, virtę veikiau tik praėjusių dienų iliustracijomis, laikinai atgauna daiktiskumą. Seno kontrastas su moderniu išryškina ne jų skirtumus, o ryšius, atgaivina iš pažiūros inertiškos tradicinės formos kūrinius, o šaltai šiuolaikybės kalbai dovanoja lengvumą. Šie darbai yra ne tik viliojantys materialūs objektai, bet ir bendruomenės kolektyvinės vaizduotės vaisiai – tikrieji grynuoliai kopijų ir padirbinių pasaulyje.

Paroda veikia iki rugpjūčio 30 d.

ATKELTA IŠ 6 PSL.

tačiau paveikslas vis tiek žadina vaizduotę ir leidžia manyti, kad Augustas galbūt galėjo panašiai stovėti toje menėje, o gal net atrodė labai panašiai.

2016 m. Augustinas nutapo save kaip Augusto tėvą ir motiną („Ž. August(in) o Tėvas“, „Ž. August(in)o Motina“), sėdinčius plikus iki pusiaujo. Autoportretiškų „tėvų“ kūnai tatuiruoti šabloniškais piešiniais. Rankose „tėvas“ laiko pirštines, o „motina“ – juokingą raudoną rankinuką ir juodas pirštines. XVI a. didikų portretuose pirštinės atrodė natūraliai, kaip prabangaus kostiumo, bylojančio socialinį statusą, dalis, o Augustino „tėvų“ portretuose tampa panašios į pokštą, dėl kurio veikėjai atrodo

dar kvailiau. 2017 m. švenčiant tikro istorinio asmens Žygimanto Augusto tėvo – Žygimanto Senojo (1467–1548) – 550 metų jubiliejų menininkas tapybos darbe personifikavosi į valdovo sūnų ir kaip dovaną siūlė futurizuotą Vilniaus Valdovų rūmų rekonstrukciją, parengtą kartu su architektu Vaidu Grinčelaičiu. 2018 m. menininko įžūlumas pasiekė apogėjų – jis ėmė keisti pačią istoriją – sukūrė anksti mirusios bevaikės Barbaros Radvilaitės ir Žygimanto Augusto neegzistuojančio vaiko autoportretišką versiją kūrinių serijoje „Palikuonio projektas“. Šiuo veiksniu jis dar įžūliau padidino fikcijos dalį ir dar labiau pakurstė fantaziją apie galimus ryšius su karaliais bei priartėjo prie valdovų apsišaukėlių triksteriškos elgsenos.

Švenčiant Žygimanto Augusto 500 metų jubiliejų plėtojama Augusto–Augustino personažo tema, jam pagarbinti kuriami objektai (autorius užsakymu Tauras Kemsminas pagamina sostą, Antanas Dombrovskis – garso kolonėles), paroda yra ir gimtadienio vakarėlis su diskotekos apšvietimu ir žiūrovų parenkamam garso takeliu.

Šioje parodoje ryškiausiai atskleidžia ir Lietuvos dailėje mažiau eksploatuota triksterio savybė – ištvirtimas, nekultūrizuota erotinė pretenzija. Menininkas, remdamasis istorinėmis paskalomis, kad valdovas buvo „laikomas gražiu vyru“ bei „jautęs silpnybę moterims“, kuria savo portretus su erotinėmis potekstėmis: vylingai žvelgia („Jis # 5“, 2019), plikas apsikabinęs nuogą moterį laiko jai už krūties („Žygimantas

Augustas...“, 2014), nuogas imituoja apsikabinimą („Karalius Žygimantas Augustas ilgisi Barbaros Radvilaitės (pagal Jan Matejko)“, 2019) ir kt.

Ironiška, kad Augustino kūrybiniai žaidimai įgauna realaus poveikio epizodų. 2018 m. gruodį menininkas kažkodėl buvo pakviestas sudalyvauti iškilmingame skulptūrinio paminklo Lietuvos didžiajam kunigaikščiui ir Lenkijos karaliui Žygimantui Augustui atidengime Pasvalyje (ukrainiečių skulptorių Boriso Krylovo ir Kauno „Laisvės kario“ skulptūrą, darbas, talkinant Rimantui Dichavičiui). Menininkas paprašytas tapti istorinio herojaus personifikacija: vilkėjo karališkąja mantija, ant jo galvos blizgėjo karūna. Publika

spėliojo, kad jis, matyt, giminė būsiąs (Ievos Augustinienės liudijimas asmeninėje Facebook paskyroje, 2018 12 07). Tokie gandai tiksliai parodo triksterio galią neįmanomą dalyką paversti tikėtinu. Autorių stebina ir vilioja „paradoksali vaizdo savybė – įtikinti žiūrovus, nors jie žino, kad yra apgaudinėjami“. Šiame kontekste kūrėjas nebeatrodo nei magas ar išminčius, nei pranašas ar mediumas, o tik nuodėmingas manipulatorius, besinaudojantis privilegijuota menininko vieta visuomenėje. Tačiau jei kas imtų dairytis baudžiančio akmens, laikas būtų paklausti savęs, kodėl tos manipuliacijos mus vis dar įtikina. Ar artėjame prie lūžio momento?

Paroda veikia iki rugsėjo 5 d.

Kelionė į Italiją

Paroda „Nuo *sacro* iki *profano*. Giorgio Baratti dailės kolekcija iš Milano“ Valdovų rūmų muziejuje

KAROLINA BUKOVSKYTĖ

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmuose vykstanti paroda „Nuo *sacro* iki *profano*. Giorgio Baratti dailės kolekcija iš Milano“ yra tarsi savotiška kelionė po Italiją. Šiuo metu, kai keliauti sudėtinga, ekspozicija yra puiki proga persikelti į tolimus kraštus ir nors akimirką pabūti šalia kūrinių, menančių kelių šimtmečių praeitį.

Parodoje lankytoją užklumpa paslaptingas apšvietimas, kuriame paveikslai išryškėja ir veda naujų potyrių link. Pirmoji kelionė galėtų būti į Viviano Codazzi ir Filippo Lauri nutapytas apylinkes. Darbas, vaizduojantis Mozės radimą, visai neprimena Nilo pakrantės. Kalvota panorama ir antikinės architektūrinės formos sufleruoja, kad vaizdas perkeltas į idealizuotą vienos iš Romos upių pakrantę. Kruopščiai nutapytas Amžinojo miesto vaizdas veikiausiai ne vieną žiūrovą skatino žavėtis ir smalsauti. Vargu ar pavyktų atrasti vietą, kurioje tapytas šis paveikslas, gal ji net išgalvota, tačiau tai nemenkina noro mintimis nukeliauti į puikią upės pakrantę.

Į Milano priemiestį veda Francesco Cairo vaizduojama šv. Kristina. Paveiksle mergina pasirėmusi į stalą, jos ranka grakščiai nukreipta į žiūrovą, žvilgsnis nusuktas šalin. Išblyškusi merginos oda susilieja su puošnia apranga. Dailiai supinti plaukai primena damas iš Tiziano ar Raffaello drobių. Manoma, jog šventoji gyveno centrinėje Italijos dalyje, jos tėvas norėjęs, kad dukra taptų pagonių kunigaikštienė. Tuo tikslu jis dukrą uždarė kambaryje, kuriame buvo pastatęs daugybę aukso ir sidabro statų, ir liepė juos garbinti deginant smilkalus. Kartą Kristiną aplankė angelas, kuris pavadino ją Kristaus nuotaka ir papasakojo apie būsimas kančias. Tai išgirdusi mergina atsikratė visų statų. Kristinos tėvas, išvydęs, ką mergina padarė, ėmė dukrą kankinti. Minimi skirtingi kankinimo būdai, tarp jų geležiniai kabliukai, kankinimas ant rato, užsiundymas gyvatėmis, šaudymas strėlėmis. Štai ir paveiksle matoma strėlės palikta žaizda gerklėje. Jos rankoje taip pat nutapyta strėlė. Tokiu būdu šventoji vaizduojama atkreipiant dėmesį į kankinystę, visas galimas istorijos netikrumo prielaidas paliekant nuošaly.

Keliaudami toliau po parodos sales, antrame aukšte matome nemažai dvasininkų ir pasauliečių portretų. Tarp kitų drobių esanti dviejų vyrų galvų studija leidžia persikelti į Veneto regioną, kuriame mokėsi iš Bolonijos kilęs Annibale Carracci. Du pozavę praplikę vyrai žvelgia į tolį, taip kuriama paslaptis. Venecijos mokyklai būdinga tapyba ant

Giovanni Maria Butcheri, „Francesco I de Medici portretas“. Apie 1570 m.

popieriaus, kuris vėliau klijuojamas prie drobės, parodo, kad šį dailininką žavėjo naujovės. Perpratęs įvairių technikų subtilybes, vėliau Carracci panoro jomis pasidalinti ir su kitais dailininkais. Veikiausiai būtent Venecijoje talentingas kūrėjas ir pedagogas atrado jį įkvepiančius garsių dailininkų darbus: iš jų perėmė potėpio ir kolorito laisvę bei harmoniją. Į savo gimtąjį miestą jis sugrįžo įkvėptas naujų idėjų, todėl Bolonijoje drauge su broliu bei pusbroliu atidarė Carracci dailės mokyklą. Joje buvo stengiamasi rasti atsvarą tuo metu dominavusiam manierizmui, išgryninti formą ir atvaizduoti kaip įmanoma tikresnę aplinką. Kone talentingiausias šioje mokykloje studijavęs tapytojas

buvo Guido Reni, kurio darbai išsiskiria harmoningumu, subtiliu koloritu. Šio dailininko paveikslas pakabintas virš Annibale'i Carracci priskiriamos studijos.

Besidairant dėmesys nukrypsta nuo kitų paveikslų, žiūrovo akys susiduria su Francesco I de Medici akimis. Portretas, kuris nepasižymi ikonografinių detalių gausa, itin įtraukia. Francesco I žvilgsnis nejučiomis veda į Florencijos valdovo rezidenciją. Mintyse pasigirsta žirgų tempiamų padabintų karietų artėjimas, tylūs įmantrios fleitų muzikos garsai, aidi juokas, iškilminga puota prasideda. Pro duris tuoj įžengs didysis kunigaikštis ir svečiams bus patiekta vakarienė. Vizija veda į didingą kunigaikščio

rūmų salę, kurioje apstu nuostabių dalykų. Ji nušviesta žvakių, netrukus čia pakvips gardžiausiais aromatais. Menėje susirinkę šeimos nariai, aristokratai, puikūs meistrai, žymūs asmenys, matyti besibūriuojantys karvedžiai, valdytojai ir atvykėliai su gausiomis dovanomis. Kaitrūs Toskanos saulės spinduliai puikiai apšviečia valdovo tėvo įsaku pradėtą statyti naują ir išpūdingą architektūrinį šedevrą, vėliau šimtmečiais viliosiantį pažvelgti į čia saugomus garsiausių menininkų kūrinius ir jų eskizus. Tarp jų ir paties Francesco, jo seserų, motinos portretai, puošiantys prašmatnias menes. Žinoma, jog Medici šeima garsėjusi meno mecenatyste. Šios šeimos parama ištis paskatino ne vieną tapytoją, architektą ir skulptorių sukurti didį grožį.

Francesco matomas su aukšta valdovo kakta, neišvagota raukšlių, jo tamsūs plaukai ir vešlūs ūsai pabrėžia vitališką toskaniečio prigimtį. Stulbinamai į tėvą Cosimo I de Medici panašūs bruožai byloja ir apie antrojo Toskanos kunigaikščio charakterio bruožus. Karingas, ne ką mažiau nuožmus ir įtakingas jaunuolis, kaip ir jo tėvas, buvo įtrauktas į nemažai rūpesčio keliančius politinius sprendimus. Balta apykaklė matoma ir kituose valdovą vaizduojančiuose kūriniuose. Galime įsivaizduoti: Arno upės pakrantėje dvaro sodininkai, šurmuliuojantys prekeiviai, atvykėliai, vienuoliai ir kiti miesto gyventojai stebėjo grįžtantį išmintingąjį kunigaikštį. Francesco pasipuošęs balta apyakle, kuri puikiai išryškina prašmatnius tamsius rūbus. Rytoj Toskanos didysis kunigaikštis išjos pasigrožėti kasdien gražėjančiu miestu, sustos prie šventovės, pažvelgs į katedros kupolą ir varpinės bokštą, gal net trumpam

užsuks pasigėrėti išpuoselėtu sodu. Paveiksle įamžintas skvarbus valdovo žvilgsnis stebės dar ne vieną, net ir po ilgos pertraukos į jį žvelgiantį žmogų ir pasakos daugybę istorijų, kuriose skleisis Medici giminės galia.

Paskutinės salės puošmena – gausybė įvairiausių naturmortų. Įmantrūs indai, skaniausi vaisiai, puokštės žiedų. Vienas iš jų nutapytas Neapolyje. Šis miestas garsėja skaniu maistu, vis dėlto reikia atkreipti dėmesį, jog prieš kelis šimtmečius maistas buvo ruošiamas ne tik dėl skonio. Įvairūs produktai buvo skirti parodyti dvaro ar rūmų prabangą ir rafinuotą, kartais ypač reiklų šeiminkų charakterį. Iš gausybės vynuogių bus ruošiamas vynas puotoms, ką tik išpūdingo dydžio sode sunoko švieži granatų vaisiai, o salsvai kvepiančios Damasko rožės besilepindamos saulės spinduliuose džiugina akis ir vilioja aromatu.

Parodoje lankytojams pristatoma XIV–XVIII a. tapyba, skulptūra ir vertingi gobelenai. Siekiama įvairiausiškai parodyti skirtingų Italijos regionų tapybos tradicijas, supažindinti su menininkais, kurių darbų taip pat galėjo turėti ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovai. Matomi laikotarpiui charakteringi siužetai. Be jų, vaizduojami žymūs didikai ir kilmingi asmenys arba objektai, susiję su jų aplinka. Parodą per du aukštus sudaro beveik devyņasdešimt eksponatų. Kiekvienas jų pasakoja naują istoriją, neretai susijusią ir su mūsų kraštu. Besižvalgant į paveikslus ar kitus meno dirbinius galima keliauti ir į kur kas daugiau miestų bei provincijų, atrandant dar daugiau istorijų ir paslapčių. Kviečiu tai padaryti tiek atvykus į rūmus, tiek virtualiu būdu.

Paroda veikia iki rugsėjo 27 d.

Ekspozicijos fragmentas

AUTORĖS NUOTRAUKOS

Vasariški prisiminimai apie muzikalią Viržonių giminę

Minint dirigento Vytauto Viržonio 90-metį

RITA ALEKNAITĖ-BIELIAUSKIENĖ

Prieš 90 metų rugpjūčio 25 d. Vabalninke gimęs Vytautas Viržonis (mirė 2010 m. birželio 15 d. Vilniuje) tapo vienu iškiliausių savo kartos Lietuvos dirigentų, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos profesoriumi, išugdžiusiu ne vieną operos dainininkų kartą.

Metai bėga kaip vanduo. Tamsu ir šalta vakarais. Sumitusios pelės pargrižta iš tuščių palaukių. Ruduo. Maestro Vytautas Viržonis jaukiai įsitaisto krėsle, atsiverčia partitūrą. Telefonu klausiu: gal galime pasikalbėti? O taip, tokiais vakarais tik ir kalbėtis apie praeitį. „anuos laikus, kai riestiniais snigo...“. Ir man malonu. Vaikystėje Panevėžyje buvo žinoma Viržonių pavardė. Visada gerai nusiteikusi vyriausią – Praną Viržonį – buvo galima pamatyti su smuiku rankose. Elžbieta Viržonienė buvusi Panevėžio muzikos mokyklos mokytoja, Konstancija Viržonytė-Klygienė – smuikininkė, į kurios namus eidavau mokytis smuikuoti. Nepatiko be vibrato skambantis čirškiantis garsas. Fortepijonas skambėjo kitaip, tad jį pasirinkau. Vėlesnės kartos Konstanciją (Klygienę-Marcinkevičienę) žinojome kaip puikią kankliuotoją.

„Dėdės Prano brolis, mūsų tėtė Jonas, galėjo užimti tokią pat solidžią vietą muzikos istorijoje kaip Juozas Gruodis, Juozas Karosas. Gimė Aluntoje, kaip sakydavo vietiniai. Joną Vžesniauską (vėliau pakeitė pavardę į Viržonį) iš pradžių muzikos mokė tėvas, siuvėjas ir zakristijonas Steponas Vžesniauskas. Jonas griežė smuiku, mama Konstancija labai gražiu balsu dainavo. 1912 m. Alantoje, tame pačiame name, apsigyveno būsimieji kompozitoriai Gruodis ir Karosas, jie pastebėjo jaunuolio muzikinius gabumus ir pradėjo intensyviai jį mokyti muzikos. 1915 m. Gruodis su Karosu išvyko studijuoti į Maskvą. Kvietė kartu važiuoti ir tėtį. Tačiau prasidėjo karas, ir Jonas apsisprendė kelionės į Maskvą atsisakyti. Juolab kad Aluntos bažnyčia liko be vargonininko ir, nors Jonui tebuvo 15 metų, kunigui prašant, jis liko vargoninkauti Aluntoje. Čia vedė mokytoją Stasę Beleckaitę, su kuria susilaukė keturių vaikų“, – pasakojo Vytautas Viržonis.

Savarankiškai vargoninkauti ir vadovauti chorui J. Viržonis ėmė 1914 m. Alantoje: parengė chorą 1924 m. pirmajai visos Lietuvos dainų šventei Kaune. Prie vargonų, su besimokančiais giedoti bei muzikuoti dirbo Giedraičiuose, Biržuose,

Vytautas Viržonis

LNOBT ARCHYVO NUOTR.

Kelmėje, Krakėse, Kėdainiuose, Šetoje, Montvliškyje. Visur skleidė meilę muzikai.

Apie J. Viržonio ir šeimos gyvenimą Krakėse, kur mokėsi jo vaikai, pasakojo Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos mokytoja Rita Viržonytė-Vaitkevičienė: „Jonas Viržonis buvo šviesulys ne tik Krakėse, bet ir visame valsčiuje. Dainavome Vlado Paulausko „Miškų gėlė“, „Jūreivių maršą“. Jeigu jų koncerte nedainuodavome, publika tiesiog reikaludavo, plodavo, šukaudavo. Su choru esame gerai pasirodę net Vilniuje, Filharmonijos salėje“, – pasakojo dukra Rita.

„Krakių gimnazijos mokytojas Jonas Viržonis labai mėgo mažus vaidinimėlius. Ne tik kurti, bet ir režisuoti. Kažkas skaitydavo tekstą, kitas įsiterpdavo dainuodamas. Atsistoja, būdavo, gražuolė ilgakasė Rita su kanklėmis – „Dukrai Lietuvos padangės tik kanklės brangios...“ Ir padainuoja gražią lietuvišką melodiją. „Vaidinome Lurdą. Aš – šv. Bernadeta, guli karste. Girdžiu, kažkas sako: nekvėpuok, nekvėpuok, nepatikėsi!“ – pasakojo Ritos draugė Vanda Gineitytė (vėliau – Galinienė).

„Tėvelis tik tildo visus: tyliau tyliau, man gimė dainininkė, klausyk! – uždainavo! Taip prasidėjo mano sesutės Ritos gyvenimas. Nuo muzikos... Visus vaikus tėvas link muzikos vedė. Matyt, toks buvo giminės kelias. Visą gyvenimą sekė vaikų kūrybą. Būdavo koks koncertas, pirmiausia Rita klausdavo jo nuomonės. Kaip ir aš“, – prisiminė maestro Vytautas Viržonis. Visi vaikai dainavo chore. Ritos svajonė buvo išmokyti skambinti arfa. „Grojau tol, kol mano brolis pasiekimais manęs nepralenkė. Choro dirigentų pažiba Budriūnas sakė: pagalvok, ką tu ten arfos klasėje orkestre grosi, juk gali dainuoti, o gal padiriguoti? Kai Vytautas fortepijonu pradėjo geriau skambinti už mane,

pasakiau, kad daugiau groti nebe noriu. Aš dainuodavau, jis akompanuodavo. Vis dar mokėmės Krakėse. Ten vyko koncertai, visas kultūrinis gyvenimas – gimnazijoje“, – pasakojo Rita Viržonytė-Vaitkevičienė.

Vytautas blaškėsi. Bandė stoti į dainavimą, bet jį atkalbėjo. Prof. Nikodemo Martinonio nuomone, jam labiausiai tiko vargonuoti. Ir 1948 m. pasiėmė Vytautą į vargonų klasę. Kai sovietmečiu tokią „ideologijai kenksmingą“ specialybę panaikino, po metų Vytautas pradėjo studijuoti Stasio Vainiūno fortepijono klasėje. Didžiulė mokykla buvo koncertmeisterio praktika. Greta studijų dirbo Choro dirigavimo katedroje. Ir jau būdamas dirigentu mėgdavo pagroti linksmuose vakarėliuose, akompanuoti dainininkams koncertuose. Ir tada, ir atsiradus televizijai, eteryje „gyvai“ akompanavo Marijai Aleškevičiūtei, Romanui Marijošiui, Juozui Mažeikai, Leonidui Muraškai, kitiems televizijos laidose „Dainų vakarai“ dalyvavusiems solistams. Dirigento praktika atsirado po truputį.

„Diriguoti mane skatino Rimas Geniušas“, – sakė maestro. Pradėjo praktikuotis Lietuvoje ir net Maskvoje. Baigusį pianistą R. Geniušas pakvietė dirbti į Operos ir baletą teatrą: ne tik koncertmeisteriauti, bet ir būti jo asistentu, dirbti kartu, diriguoti orkestro repeticijose. Ir tuomet dar negalvojo apie dirigento profesiją. Tačiau koncertmeisteris visuomet arti dirigento. 1956 m. atsistojo prieš orkestrą. Debiutavo diriguodamas vienaveiksmį baletą „Šopeniana“ (pagal Fryderyko Chopino muziką), o 1959 m. parengė savo pirmąją premjerą – gruzinų kompozitoriaus Vano Gokijelio operą vaikams „Raudonkepuraitė“. 1961 m. stažavosi Maskvos Didžiajame teatre pas vyr. dirigentą Aleksandrą Meliką-Pašajevą. Tais pačiais metais buvo priimtas dirbti Lietuvos operos ir baletą teatro

dirigentu. 1989–1991 m. V. Viržonis – ir Kauno muzikinio teatro meno vadovas.

V. Viržonis operos teatre dirbo beveik 60 metų. Jo, kaip interpretatoriaus, darbai aprėpia per 60 operų, per 15 baletų. Tuomet visa, kas buvo statoma teatre, rengdavo visi dirigentai. Todėl galėtume vardyti visą puokštę iškiliausių veikalų: italų klasiką, specifines rusų operas, Lietuvos kompozitorių partitūras. Už Nikolajaus Rimskio-Korskovo operos „Mocartas ir Saljeris“ parengimą V. Viržonis pelnė Teatro draugijos įsteigtą Konstantino Stanislavskio premiją. V. Viržonis – penkių lietuvių kompozitorių operų pirmasis ir pagrindinis dirigentas. Visos skirtingos, net ir apdovanotos, kaip Antano Račiūno „Saulės miestas“ ar Vytauto Palta-navičiaus „Kryžkelėje“. O 1990 m. parengė šveicarų kompozitoriaus Andreaso Pflūgerio baletą „Katarsis“ pasaulinę premjerą. Kitais metais

Europos valstybių teatrų, Taivane, garsiam Savonlinos operos festivalyje ir kitur. 1995 m. subūrė Operos ir baletą teatro kamerinį orkestrą, su kuriuo koncertavo Šveicarijoje, Vokietijoje, įrašė šveicarų muzikos kompaktinių plokštelių. Įgarsino ne vieną kino filmą. Paliko įrašų Lietuvos radijuje.

Ilgametis vaisingas darbas buvo pastebėtas. V. Viržoniui suteiktas nusipelnusio artisto garbės vardas, o 2001 m. jis apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino V laipsnio ordinu.

Prieš dešimtmetį atsisveikinant su maestro labai taikliai pasakė Giedrė Kaukaitė: „Nei per daug peikei, nei per daug gyrei, tik vis drąsinai, globojai, guodei ir rūpinaisi. Žinojau, kad Tavyje visad rasiu prieglobstį, užuovėją, užutėkį, prieplauką ar spindulį pluoštą – kaip kada prireiks...“

Seniai nušoliavo tas laikas, kai abu kalbėjomės apie dar gyvus

Muzikuoja Prano Viržonio šeima. Panevėžys, 1933 m.

R. VIRŽONYTĖS IR R. ALEKNAITĖ-BIELIAUSKIENĖS ARCHYVO NUOTR.

Krakių gimnazistai, penktokai. Vytautas – kairėje, greta akordeonininko

R. VIRŽONYTĖS IR R. ALEKNAITĖ-BIELIAUSKIENĖS ARCHYVO NUOTR.

su JAV lietuvių dirigentu Alvydu Vasačium Čikagos lietuvių operoje ir Vilniaus teatre žiurovams pristatė Amilcare's Ponchielli operos „Lietuviai“ premjerą. V. Viržonis dirigavo beveik visose teatro gastrolėse Maskvoje, Varšuvos Didžiajame teatre, Veimaro, ne kartą Heilbrono, Olandijos, kaimyninių šalių, daugelyje

meno procesus. Puikus pasakotojas prisiminė istoriją, dabar jau po svyrųkliu gluosniu nurimusią savo mylimą sesutę Ritą ir dar iš šio pasaulio neišėjusius, spalvingų gyvenimo istorijų nebaigusius artistus. Juk teatras buvo jo namai. Kaip gerai būtų ir šiandien mūsų pokalbį pratęsti.

Atrasti pusiausvyrą

Gatvės teatro festivalis „Spot“

GRETA VILNELĖ

Viso pasaulio kultūros entuziastų pečius prislėgusi pandeminė situacija pakoregavo jau trečius metus vis platesnę auditoriją surenkančio gatvės teatro festivalio „Spot“ programą. Šiais metais liepos 9–12 d. Vilniuje vykęs festivalis nestokojo netradicinių sprendimų: dėl susiklosčiusios ekstremalios situacijos kasmet į programą naujų vėjų įpučiančių užsienio kūrėjų gretas papildė Lietuvos menininkų pasirodymai, o į viešose erdvėse vykstančius renginius norėjusiems patekti žiūrovams reikėjo iš anksto užsiregistruoti.

Už festivalio pagrindinės idėjos ribų atsidūrusi Šeiko šokio teatro istorinė ekskursija „Užpustyti“ vyko ant Bartkuškio žemyninės kopos, stūksančios apie 40 kilometrų nuo Vilniaus. Choreografės ir teatro įkūrėjos Agnijos Šeiko šiuolaikinio šokio spektaklis urbanistinė publika sėkmingai įtraukė į pasakojimą apie užpustytus Neringos žvejų kaimus, tačiau šio festivalio programoje atsidūrusio kūrinio toli gražu neįmanoma pavadinti gatvės teatru. Nepaisant to, „Užpustyti“ jautriu poetinio pasakojimo, lyrinio garso takelio ir grakščių šokio elementų deriniu kiekvienam stebėtojiui, kuris leidosi į šį pasivaikščiojimą, praskleidė trapios smėlio kopose užmigusių žmonių gyvenimo istorijos užuolaidą.

Lietuvos ir Latvijos menininkų poros Ievos Gaurilčikaitės-Sants ir Krišjānio Santo conceptualus imersinis šokio spektaklis „Labrys“ – savotiška meditacinė kelionė laiku atgal į mokyklos suolą, geometrijos pamoką. Šia paralele atskleidžiama tik dalis „IevaKrish“ dueto sumanymo, nes struktūruotais ornamentais tarp žiūrovų, įsitaisiusių ant aplink savo ašį besisukančių kėdžių, judančių atlikėjų kūnai, konstruodami įsivaizduojamą architektūrinį modelį, taip pat kėlė klausimus apie žmogaus netobulumą, skatino susimąstyti apie nusistovėjusias chaoso ir tvarkos sąvokų reikšmes.

Ar kada išėję pasivaikščioti stengėtės įsiklausyti į gimtojo miesto garsovaizdį? Tokią unikalią patirtį festivalio „Spot“ lankytojams siūlė kompozitorė Agnė Matulevičiūtė ir muzikantas Edvinas Kopcevas interaktyviame pasivaikščiojime „Sound(e)scape“. Kelias dienas iš eilės, dieną ar nusileidus saulei, pėsčiomis arba su dviračiais būrelis, apsiginklavęs garso įrašytuvais, bandė iš naujo atrasti pažįstamo miesto populiarias vietas per audioprizmę. Kiekvienas tyrinėtojas turėjo galimybę savo kelionę įrašyti prietaisu, tam buvo parinktos specialios maršruto vietos, kuriose kasdieniai garsai, sustiprinti iki dešimties kartų, nustelbė kitas jusles ir leido patirti garsinį katarsį. Surinktais buitinės „muzikos“ mišiniais kūrėjai vėliau dalinosi „Menų spaustuvės“ feisbuko paskyroje ir

kvietė išbandyti kompozitoriaus Roberto Becerra sukurtą garsų žaidimą.

Šiuolaikinės muzikos ansamblis „Synaesthesia“ festivalyje pristatė garso performansą trylikai atlikėjų, melodikoms, kabeliams ir balionams „Santa Melodica Orkestras“, padangę drebinusį prie Nacionalinės dailės galerijos ir ant aukščiausios senamiesčio kalvos – Gedimino kalno. Neužsibūnant toje pačioje vietoje galima buvo šurpuliukais, besiridenančiais oda, pajusti garso bangų virpesius, vis kintantį, nepaliaujančią instrumentų sąskambių lietu. Atlikėjai, be atvangos siūbuojantys instrumentus, nedidelėje, atviroje erdvėje trumpam sukūrė ypatingai trapią, į muzikinį vakuumą klausytojus įsiurbusią atmosferą.

Netikėtai prasto oro mestą iššūkį įveikęs ir griausmingų ovacijų sulaukęs Danijos fizinio teatro kompanijos „Don Gnu“ pasirodymas „Balansuojantis žmogus“ neabejotinai tapo šių metų festivalio pažiba. Renginio erdvė – Lukiškių kalėjimo vidinis kiemas – suteikė pasirodymui papildomo žavesio, groteskiškos Lyjos Maknavičiūtės elektrinio smuiko melodijos ir įspūdingus akrobatinius triukus nepriekaištingai atliekančių fizinio teatro artistų derinį papildydama niūriai šurprios nuotaikos atspalviais. Įspūdinga penkis šimtus kilogramų sverianti apvali, kūgio formos balansinė plokštė – scenografijos elementas,

Scena iš pasirodymo „Balansuojantis žmogus“

D. PUTINO NUOTR.

aplink kurį sukosi visa atlikėjų pasakojama istorija. Pasitelkę fizinį teatrą, šokėjai kalbėjo apie tai, kaip svarbu šiuolaikiniame, be perstojo vis greičiau kintančiame pasaulyje mokėti atrasti pusiausvyrą ir kaip lengva akies mirktelėjimu ją vėl prarasti.

Vilniaus Niagara praminta Os-karo Gudo skulptūrinė instaliacija „Prakriti“ patraukė praeivių dėmesį įspūdinga į abi Vilnelės puses nuo „Fluxus“ tilto stogo trykstančia vandens srove. Dinamiškas reginys kvietė atsigręžti ir nesustabdoma simetriškų krioklių harmonija plūstantį gamtos didybės atspindį žmogaus sukurtame kūrinyje. Ši laikina priebėga nuo miesto triukšmo leido pro šalį skubantiejiems akimirką atsipalaiduoti, leisti mintims ir sielai laisvai sruventi kūne, sekant iš ant stogo įrengtų pilkų vamzdžių į upę krįtančios srovės pavyzdžiu.

Šių metų „Spot“ naujovė – edukaciniai seminarai. Juos vainikavo diskusija su gatvės teatro profesionalais apie viešųjų erdvių transformavimą per menines praktikas, publikos įtraukimą į pasirodymo eigą, vietinės bendruomenės su-būrimą. Pirmajame seminare

Jekaterina Lavrinec pasakojo apie savo patirtis, transformuojant Šnipiškių rajoną, ir ne tik, per menines praktikas, o kituose belgų artistai Benjaminas Vandewalle'as ir cirko trupė „Be Flat“ dalinosi savo istorijomis apie viešosios erdvės panaudojimą gatvės teatrui. Visus pokalbius moderavo kultūros redaktorė Monika Gimbutaitė. Taip pat prie edukacinės dalies svarbu paminėti režisieriaus Adriano Schvarzsteino kūrybines dirbtuves scenos menų profesionalams, kurių tikslas – susipažinti su gatvės teatro pagrindais.

Apžvelgiant visus festivalio pasirodymus galima apibendrinti, kad šiemet daugiau dėmesio buvo skiriama muzikai nei jau keletą metų lyderiaujančiam fiziniam teatrui. Kaip visuomet plačia programa skirtingų žiūrovų skoniui ir įspūdingais, novatoriškais pasirodymais Vilniaus gatvėse pasižyminčiam šiuolaikinio gatvės teatro festivaliui „Spot“ šimet, kaip niekada anksčiau, teko susidurti su virtine sunkumu, tačiau organizatoriai pergalingai su jais susidorojo ir meninis vasariško festivalio derlius buvo ne ką prasčiau nei praėjusiais kartais.

Anonsai

Artėja ankstyvojo kino festivalis „Pirmoji banga“

Rugsėjo 17–27 d. Vilniuje ir Kaune jau penktą kartą vyks ankstyvojo kino festivalis „Pirmoji banga“. Satelitinio „Scanoramos“ renginio programoje – 11 filmų, kuriuos pavyko atsivežti iš skirtingų užsidiariusio pasaulio kampelių.

„Dar metų pradžioje prasidėję neramumai dėl koronaviruso išmokė prisitaikyti prie pasikeitusių darbo sąlygų, sulėtėjusio tempo. Gauti ilgai prarastais laikytus filmus ar neseniai restauruotas jų kopijas niekad nebuvo lengva, o šiemet mums svarbios institucijos ilgą laiką tiesiog nedirbo. Tikimės, kad situacija kardinaliai nesikeis ir kruopščiai atrinktus filmus žiūrovams galėsime pristatyti kino salėse“, – pasakoja Aleksas Gilaitis, „Pirmosios bangos“ sumanytojas.

Įdėmus žvilgsnis į Pietų Amerikos kino archyvus

Formuojant festivalio turinį dėmesys visuomet krypta į kino raidai įtakos turėjusius kino darbus, dažnai nerodytus ne tik Lietuvoje, bet ir visame Baltijos regione. Nė vienas filmas į „Pirmosios bangos“

programą nepatenka atsitiktinai. Skirtingi žanrai, temos, kultūrinė ir geografinė įvairovė – visa tai padeda geriau pažinti kino istoriją, suprasti kino meno dabartį ar net įžvelgti jo ateities kryptis.

Šiemet festivalio programoje – net trys filmai iš Pietų Amerikos. Tai brazilų režisieriaus Mário Peixoto „Limite“, meksikiečių Arcady Boytlero ir Andrea Palmos „Moteris iš uosto“ („Le mujer del puerto“, 1934) ir viena argentiniečių kino viršūnių vadinami Mario Soffici „Žemės kaliniai“ („Prisioneros de la tierra“, 1939). Dėl kultūrinio, o gal geografinio atstumo šie filmai Europoje rodyti itin retai.

Pusė festivalio programos skirta nebyliajam, kita pusė – garsiniam kinui

Vienas pirmųjų Prancūzijoje sukurtų garsinių filmų – Luiso Buñuelio „Aukso amžius“ („L'Âge d'Or“, 1930), laikomas vienu svarbiausių visų laikų siurrealistinių kino darbų. Prie kūrinio scenarijaus prisidėjo ir Salvadoras Dali. „Pirmoji banga“ parodys 2019 m. Kanų kino klasikos programoje pristatytą restauruotą filmo versiją.

Dar vienas „Pirmosios bangos“ perliukas – pirmasis garsinis legendinio Fritzio Lango filmas „M“ („M – Eine

„Žužunos kraitis“

Stadt sucht einen Mörder“, Vokietija, 1931). „M“ žymi svarbų kino estetikos raidos tarpsnį, kai pereinama nuo nebyliojo kino kalbos prie garsinio.

Festivalio organizatoriai kasmet siekia parodyti bent kelis visiškai pamirštus, nerestauruotus, daugelį dešimtmečių niekur nedemonstruotus filmus. Vienas tokių – Europoje pirmą kartą rodomas Austrijos nebylusis filmas „Vyriškis iš Kangarū“ („The Man from Kangaroo“, rež. Wilfred Lucas, 1920). Tai vienintelis išlikęs Holivude kūrurio režisieriaus filmas, sukurtas Australijos kino studijoje. Filmui šiemet sukanka 100 metų.

Atskiro paminėjimo vertas vienintelis Sakartvelo aktorius Siko Palandišvilio režisuotas filmas „Žužunos kraitis“ („Jujunas mzi-tevi“, 1934). Tai nepelnytai pamirštas, nerestauruotas ir beveik niekur pasaulyje nerodytas filmas. Režisierius filme derina tradicinę ir eksperimentinę sovietinio kino tradicijas, taip perteikdamas visą sovietinio kino raiškos priemonių paletę. Ši komedija turėjo didelę įtakos vėlesnių nacionalinių komedijų braižiui. Tai bus itin retas, iš 35 mm juostos rodomas nebylusis seansas Lietuvoje.

Siekiant atspindėti pasaulyje priimtą autentišką nebylių filmų

demonstravimo tradiciją, festivalyje jiems gyvai akompanuos profesionalūs muzikantai. Jeigu pandeminė situacija nesikeis, šiemet į „Pirmąją bangą“ turėtų atvykti ir kartu su Lietuvos pianistais seansuose groti Frankas Bockius, profesionalus kino akompaniatorius perkusininkas.

Ankstyvoji JAV animacija: triušis Kvanka, jūreivis Popajus ir kiti kultiniai personažai

Kol „Walt Disney“ studija triumfavo pasaulio kino teatruose kartu su Pe-liuku Mikiu ir Osvaldu, kitos JAV animacijos studijos spėjo nupiešti tokius kultinius personažus kaip triušis Kvanka, jūreivis Popajus, katinas Feliksas ir daugelis kitų. Tradiciniame „Pirmosios bangos“ seanse visai šeimai – trumpų ankstyvosios JAV animacijos filmų programa, pristatanti pirmuosius šių personažų pasirodymus kine.

Ankstyvojo kino festivalis „Pirmoji banga“ rugsėjo 17–20 d. vyks Vilniaus kino centre „Skalvija“, o rugsėjo 25–27 d. žiūrovų lauks Kaune, kino centre „Romuva“. Projektą iš dalies finansuoja Lietuvos kino centras prie Kultūros ministerijos.

„PIRMOSIOS BANGOS“ INF.

Iš tamsos

Nauji filmai – „Tesla“

ŽIVILĖ PIPINYTĖ

Biografinis filmas, bent jau man, asocijuojasi su „tėtušių kinu“ – senamadiškais, gana didaktiškais ar, kaip dabar pavadintume, politiškai korektiškais filmais, pasakojančiais apie tai, kaip žmogus (menininkas, mokslininkas, visuomenės veikėjas...) nugali savo trūkumus, ligas, nepalankiai susiklosčiusias gyvenimo aplinkybes, kovoja su sistema ir galiausiai įrodo savo tiesą, sulaukia pripažinimo ir t.t. Šią schemą atmintinai moka ne tik kino kūrėjai, bet ir žiūrovai. Dabar ji vis dažniau taikoma pasakojant istorijas apie garsias moteris. Patriarchalinės visuomenės spaudimas joms visada buvo didesnis, tad dramatinio tokiuose filmuose gal net daugiau.

Abejoti visus tenkinančiomis taisyklėmis – nedėkingas darbas. Gal todėl prieš gerus tris dešimtmečius Michaelo Almereydos parašytas scenarijus apie Nikolą Teslą tik dabar tapo filmu. O gal Teslos vardas tapo toks žinomas, kad dabar filmo atsiradimo tikslingumu nesuabejos niekas, nors tik pastaraisiais metais pasirodė keli filmai, kurių personažu tapo Tesla, o Christopherio Nolano „Prestiže“ jį suvaidino Davidas Bowie, taip tarsi suteikdamas mokslininkui populiariosios kultūros žvaigždės statusą.

Per tuos kelis dešimtmečius Almereyda parašė ne vieną scenarijų, bendradarbiavo su Paulu Verhoevenu, Wimu Wendersu, Davidu Lynchu, padirbėjo „scenarijų daktaru“ ir pats tapo režisieriumi. Jo filmai priskiriami *art-house* krypčiai. Iš jų bene geriausiai žinomas „Hamletas“, kurio veiksmas perkeltas į XX a. pabaigos Niujorką.

Iš pirmo žvilgsnio paties Almereydos režisuotas „Tesla“ (JAV, 2020) pasirodys „netaisyklingas“ biografinis filmas, nors jame išsaugoma tiksli įvykių chronologija, o kartais filmas net pradeda priminti virtualią paskaitą. Pasakotoja čia tampa turtingiausio XIX a. pabaigos amerikiečių finansininko Johno Pierponto Morgano duktė Anne, mirusi 1952-aisiais. Ji (Eve Hewson, kurios vardą verta įsidėmėti; beje, ji yra „U2“ grupės lyderio Bono duktė) sėdi prie kompiuterio ir pristato Teslos gyvenimo personažus. Taip filme iškart atsiranda sąlygiškumo momentas, kuris bus nuosekliai plėtojamas, pasiteklant teatrališkus fonus, dokumentines fotografijas, rodant pokalbių ir susitikimų scenas ir iškart po jų pabrėžiant, kad tikrovėje to nebuvo, aktorių kalbėjimą tiesiai į kamerą ir net savotišką filmo kulminaciją – protesto dainą, kai pagrindinis filmo herojus lyg koks rokeris dainuoja apie tai, kad visi nori valdyti pasaulį, o operatoriaus Seano Williamso kamera išryškina šiuolaikišką mikrofoną.

Ne viename ankstesniame Almereydos filme vaidinęs Ethanas Hawke’as pasirinktas Nikolos Teslos vaidmeniui neatsitiktinai – jį supa intelektualaus aktorius aura. Almereydos ir Hawke’o Tesla – keistuolis, apsėstas įvairiausių obsesijų, jo veido išraiška visą filmą nesikeičia. Tesla – pirmiausia genijus ir keistuolis, kaip pastebi Anne, gyvenantis savo mintyse. Jį domina tik mokslas ir išradimai, turintys pakeisti pasaulį. Tuo jis ir skiriasi nuo savo darbdavio, o vėliau ir didžiausio konkurento Thomo Edisono (preciziškas ir ironiškas

Kadras iš filmo „Tesla“

Kyle’as MacLachlanas), kuris neslepia savo godumo. Teslos susitikimai su Edisonu prisodrinti detalių, sąmoningai drumsčiančių pasakojimo eigą ir kuriančių interneto chaosą primenančias refleksijų paraštes, kurias ryžtingai nubraukia holivudinis kinas. Pavyzdžiui, sužinome, kad pirmoji Edisono žmona mirė nuo piktnaudžiavimo morfijumi, o į įsivaizduotą Teslos ir Edisono susitikimo sceną atvežamas garsusis Edisono kinetoskopas, kuriame Tesla mato vieno daug vėliau sukurtą D.W. Griffitho filmo fragmentą.

Vis dėlto, nepaisant panašių pasakojimo „paraščių“, kartais virstančių savaip smagiais, epochą tiksliai apibūdinančiais epizodais, kaip kad pirmojo elektros kėdėje mirusio nusikaltėlio Williama

Kemmlerio (Blake DeLong) nusilenkimas susirinkusiems į egzerciciją ar šiuolaikinę garsenybių epidemiją pranašaujantys Sarah Bernhardt (Rebecca Dayan) pasirodymai, svarbiausi Almereydos filme yra veikėjų pokalbiai apie politiką, finansus, kapitalizmą, išnaudojimą, trumpai tariant, apie tai, kas valdo ar nori valdyti pasaulį. Apie tai, kas iš esmės ir trukdo Teslai įgyvendinti savo laiką gerokai pralenkusias ir tik pastaraisiais dešimtmečiais įsisąmonintas idėjas, kad ir mobiliojo ryšio.

Pasaulis, kuriame gyvena Tesla, yra tamsus. Tamsa dominuoja ir daugumoje filmo kadru. Tai lyg ir turėtų kirstis su Teslos išradimais, jo elektros varikliais, svajonėmis suvaldyti žaibus ar užmegzti žmogaus ryšį su visata, bet padeda formuluoti svarbią filmo mintį, kad

kapitalistiniame pasaulyje bet koks idealistas, ir dar kilęs iš nežinomos Kroatijos, visada atrodo lyg ateivis iš kito pasaulio. Iš to, matyt, radosi ir visos tos legendos apie demoniškąjį Teslą, kurių gausu internete.

Vis dėlto „Tesla“ daro gana tiesmukiško reginio įspūdį, ypač finale, kai pagrindinis herojus lieka už vielinės tvoros, kuria aptverta teniso aikštelė, – joje žaidžia Morganai, nors manyčiau, kad tai nuoroda į Michelangelo Antonioni „Padidinimo“ finalą. Almereydos filmui stinga to ironiško grakštumo ir daugiaprasmiskumo, kurį, neabejoju, filmui būtų suteikę Jerzy Skolimowskis ir Jackas Nicholsonas, – jiems ir buvo parašytas „Teslos“ scenarijus. Bet jų kino laikai, deja, baigėsi ir žiūrovams reikia herojų iš interneto.

Anonsai

„Nepatogus kinas“ šiemet kvies į virtualią kino salę ir alternatyvias erdves

Pandemijai visame pasaulyje koreguojant kino premjerų ir festivalių planus, „Nepatogaus kino“ organizatoriai keičia festivalio formatą ir džiaugiasi, kad šiemet filmai ir renginiai bus prieinami visiems Lietuvos žiūrovams. 14-asis tarptautinis žmogaus teisių dokumentinių filmų festivalis spalio 7–18 d. per šalį keliaus virtualiai, o žiūrovai įspūdiškai galės dalintis po seansų pasilikę virtualioje kino salėje.

„Šiųmetis „Nepatogus kinas“ bus ypatingas ir išskirtinis. Supratę, kad viruso sukelti ribojimai dar ilgai nesitrauks, festivalį išrandame iš naujo. Šį kartą su pilna programa pasieksime visus Lietuvos gyventojus vienu metu. Festivalio filmai ir renginiai bus prieinami visiems kinu ir aktualijomis besidomintiems Lietuvos žiūrovams“, – sako

festivalio „Nepatogus kinas“ direktorius Gediminas Andriukaitis.

„Nepatogaus kino“ tinklalapis šiemet taps vartais į virtualią kino salę – čia išsirinkę filmą, žiūrovai bus nukreipiami į platformą, kur galės jį žiūrėti patogiu metu. Įsigijusieji festivalio pasus galės tiesiogiai naršyti virtualioje kino salėje ir žiūrėti bet kuriuos norimus filmus. Nemaža dalis seansų ir renginių bus transliuojami tiesiogiai, kviečiant žiūrovus juos stebėti drauge ir įsitraukti į temines diskusijas ir pokalbius su filmų kūrėjais ar herojais.

„Kvietimas pokalbio – viena svarbiausių festivalio misijų, tad „Nepatogaus kino“ filmai žiūrovus dažniausiai palieka su klausimais, kuriuos norisi garsiai su kuo nors aptarti. Žinojome, kad nusprendę persikelti į virtualybę šią svarbią dalį privalome išsaugoti. Todėl kiekvieną festivalio dieną nustatytu laiku rengsime bendras filmų peržiūras ir aptarimus. Prie realiu laiku vykšančių seansų prisijungs režisieriai ir filmų herojai, su kuriais žiūrovai galės bendrauti tiesiogiai.

Nebeliks erdvės ir vietos ribojimų – viskas tampa prieinama net ir atokiausiame Lietuvos kampelyje gyvenantiems žiūrovams“, – sako G. Andriukaitis.

„Nepatogus kinas“ kasmet rengia diskusijas su ekspertais ir žmogaus teisių aktyvistais. Šie renginiai taip pat vyks iš dalies virtualiai – tiesioginės jų transliacijos žiūrovai galės stebėti festivalio feisbuko paskyroje. Festivalio koordinatore Judita Raugauskaitė pabrėžia, kad susiklosčius palankioms aplinkybėms festivalis taip pat planuoja surengti ir neįprastų gyvų kino seansų: „Nusprendėme ir gyvus renginius planuoti netradicinėse kino erdvėse, tematiškai susijusiose su konkrečiais filmais.“

Dar viena šiųmetio „Nepatogaus kino“ naujovė – galimybė nemokamai žiūrėti filmus ir virtualiai dalyvauti renginiuose daugiau nei 160 šalies bibliotekų. „Visą laiką stengiamės būti prieinamiausias festivalis Lietuvoje, nes tikime, kad mūsų atrinktus filmus turi pamatyti kuo daugiau žmonių. Tad partnerystė

su bibliotekomis leis pasiekti mažiausias bendruomenes bei žmones, neturinčius prieigos prie kompiuterio, interneto ar finansinių galimybių įsigyti virtualų filmo bilietą“, – sako G. Andriukaitis.

„Nepatogus kinas“ šiemet žiūrovams pasiūlys daugiau nei 50 filmų.

Bernardinų bažnyčios giedojimo mokykla kviečia

Kad nauji mokslo metai būtų pripildyti kūrybos ir muzikos, kad laikas po darželio ar pamokų būtų turiningai praleistas būryje naujų draugų, **kviečiame vaikus ir paauglius nuo 4 iki 15 metų prisijungti prie Bernardinų bažnyčios giedojimo mokyklos chorų!**

Mūsų mokymo programos yra akredituotos Vilniaus m.

14-ojo tarptautinio žmogaus teisių dokumentinių filmų festivalio programa bus paskelbta rugsėjo 24 d. tinklalapyje www.nepatoguskinas.lt.

RENGĖJŲ INF.

savivaldybėje, todėl yra galimybė dalį mėnesio mokesčio padengti iš Neformaliojo vaikų švietimo krepšelio.

Priėmimas vyks rugsėjo 2, 3, 4 dienomis nuo 18 val. Bernardinų bažnyčioje.

Jūsų vaikų laisvalaikis tikrai praturtės:

- Turininga kūrybine veikla
- Garsais ir spalvomis
- Naujais geriausiais draugais
- Koncertais, konkursais, festivaliais
- Kelionėmis Lietuvoje ir užsienyje
- Profesionalių pedagogų žiniomis

Daugiau informacijos ir registracijos nuorodą rasite www.choras.org arba kreipkitės telefonu 8 686 23 096.

Savaitės filmai

Apie begalybę ****

Dar viena švedų režisieriaus Roy’aus Anderssono refleksija apie žmogaus gyvenimą gražiam ir žiauriame, banaliame ir ypatingame pasaulyje. Režisierius lyg šiuolaikinė Šahrazada pina pasakojimų mezginius. Kasdienės akimirkos jam tokios pat svarbios kaip istoriniai įvykiai. Įsimylėjęliai iš Marco Chagallo paveikslų kyla virš sugriauto Kelno, pakeliui į gimtadienį, pliaupiant lietui, tėvas stabteli, kad užrištų dukters batų raištelius, paauglės šoka priešais kavinę, o nugalėta armija artėja prie belaisvių stovyklos. Filmas – kartu ir odė, ir aimana, jis rodo begalinę buvimo žmogumi istoriją. (Švedija, Vokietija, Norvegija, Prancūzija, 2019)

Banksy. Nelegalaus meno iškilimas ***

Dokumentinis Elio Espanos filmas apie patį garsiausią gatvės menininką pasaulyje. Jo politiškai angažuotas menas ir akcijos paveikė ne tik šiuolaikinį meną, bet ir visuomeninius judėjimus. Tačiau kas tas žmogus, kuris dangstosi Banksy vardu, iki šiol nežinoma. (D. Britanija, 2020)

Imperatorius basas ****

Politinė satyra – filmo „Belgijos karalius“ tęsinys. ...Per incidentą Sarajeve belgų karaliui pašaunama ausis. Jis atsibunda Kroatijos saloje, sanatorijoje, kuri įkurta kadaise Jugoslaviją valdžiusio Josipo Broz Tito vasaros rezidencijos vietoje. Kai karaliaus svita bando nuslėpti žinią apie Europos Sąjungos žlugimą, į sanatoriją atvyksta pasiuntinys su informacija apie pirmojo nacionalistinės Europos imperatoriaus rinkimus. Filmo režisieriai Jessica Woodworth ir Peteris Brosensas klausia: „Ar augantis nacionalizmas gali pradėti naują niūrų istorijos skirsnį? Kodėl baimė prabunda taip lengvai? Kodėl neapykanta įsiplieskia taip sparčiai? Kodėl žmonės taip greit pamiršta praeities pamokas? Filme vaidinanti Geraldina Chaplin, prisimindama prieš aštuoniasdešimt metų sukurtą savo tėvo filmą „Diktatorius“, įsitikinusi, kad geriausias žmonijos ginklas iki šiol yra humoras. Mes jai pritariame.“ Taip pat vaidina Udo Kieras, Peteris Van den Beginas, Lucie Debay. (Belgija, Nyderlandai, Kroatija, Bulgarija, 2019)

Karas su seneliu ***

Pasakojimas apie berniuką Piterį (Oakes Fegley), kuris paskelbia karą seneliui Edui (Robert De Niro). Tapęs našliu, senelis persikraustė į Piterio kambarį. Berniukas sugalvoja įvairiusių būdų, kaip atsikratyti Edo, bet šis, pasirodo, yra kur kas išradingesnis. Timo Hillo komedijoje taip pat vaidina Uma Thurman, Christopheris Walkenas, Laura Marano, Juliocezaris Chavezas. (JAV, 2020)

Maištininkė **

Vienoje Afrikos liūtų fermoje, kur gyvūnai auginami, kad paskui juos užmuštų ir dalimis pardavinėtų juodojoje rinkoje, atsitinka nenumatytas įvykis. Vienai liūtei pavyksta pabėgti ir ji sudrasko kelis žmones. Netoli nuo fermos samdinių būrys, kuriam vadovauja ryžtingoji Samanta, išlaisvina nusikaltėlių įkaite paimtą gubernatoriaus dukterį. Bėgdamas nuo gerai ginkluotų persekiotojų, būrys atsiduria liūtų fermoje... Pagrindinį vaidmenį M.J. Bassetto filme sukūrė Megan Fox. (PAR, D. Britanija, 2020)

Šarlis Aznavūras ***

Prancūzų dainininkas Charles’is Aznavouras (1924–2018) buvo vienas populiariausių XX a. antrosios pusės dainininkų, sukūrė per tūkstantį dainų. 1948-aisiais Edith Piaf jam padovanojo pirmąją kino kamerą. Iki 1982-ųjų jis nufilmavo daugybę valandų kino juostos, kuri ir tapo šio filmo pagrindu. Aznavouras filmavo savo gyvenimą ir fiksavo viską – gyvenimo akimirkas, keliones, draugus, savo meiles. Prieš mirtį nusprendė sukurti šį filmą, kurio originalus pavadinimas „Charles’io žvilgsnis“, ir pasitelkė režisierių Marčą di Domenico. Šis padėjo dainininko nufilmuotiems kadrams virsti jo intymiu kino dienoraščiu. (Prancūzija, 2019)

Westwood: pankė, ikona, aktyvistė ***

Vivienne Westwood paveikė šiuolaikinę madą – karalienė Elžbieta II už nuopelnus madai ir Didžiosios Britanijos garsinimą pasaulyje jai suteikė damos titulą. Karjeros pradžioje Westwood buvo britų mados panko karalienė, ji sugalvojo anarchistiškus grupės „Sex Pistols“ drabužius. Tai avangardinė menininkė, nepripažįstanti kompromisų, kuriai drabužiai – šis tas daugiau nei stilius. Dabar Westwood turi 60 parduotuvių ir projektuoja aukštąją madą. Menininkė per keturiasdešimt metų sukūrė ne vieną pasaulyje garsią stilizaciją. Lornos Tucker dokumentinis filmas – šios moters portretas, kelionė, kuri prasideda vaikyste pokario Derbyshire. Susipažistame su Westwood gyvenimo istorija, jos aktyvizmu, sužinome apie jos poveikį kultūrai ir kovą dėl prekės ženklų integralumo. Filme daug archyvinės medžiagos, pokalbių su Westwood bendradarbiais. (D. Britanija, 2018)

***** – šedevras, ***** – pasižiūrėti būtina, **** – geras filmas, *** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – niekalas

Redaktorė – Monika Krikštopaitytė **(dailė)**
Atsakingoji sekretorė – Rūta Jakimavičienė

Kinas – Živilė Pipinytė | **Teatras, šokis** – Ieva Tumanovičiūtė
Muzika – Laimutė Ligeikaitė | **Stilius** – Rita Markulienė, Violeta Kundrotienė
Dizainas – Jokūbas Jacovskis | **Maketas** – Vanda Čemerkaitė
Finansininkė – Brigita Misiuvienė | **Direktorius** – Linas Vildžiūnas

Ironija gydo (ne tik kiną)

Krėsle prie televizoriaus

Baigiasi ši keista vasara, kurią istorikai, ko gero, pavadins ir protestų bei permainų vasara. Pokyčių nematyti tik lietuviškų televizijų programose. Vienos jų, kaip ir anksčiau, skatina vartojimą (taip pat ir populiariosios kultūros) bei šiuropina lietuviškų žvaigždžių gyvenimo detalėmis, kitos vis labiau angažuojasi politiškai – artėja rinkimai. Tai suprantama. Lyderiai išsikvėpę. Reikia protezų. Iš veiksmingiausių ir patikrintų – nacionalizmas. Jau teko pastebėti ir atvirai propagandinių laidų, nors, prisipažinsiu, lietuviškų televizijų iš paskutiniųjų vengiu. Tai, ką jos rodo, dažnai tėra diskusijos dėl tikrovės ar problemos imitacija. Mūsų televizijos tampa naujosios fasadinės kultūros dalimi. Stinga kritikos, ironijos, bet labiausiai – analizės.

Marco Bellocchio – ironiškas ir negailestingas Italijos visuomenės kritikas. Tai įrodo ir jo naujausias filmas **„Išdavikas“ („LRT Plius“, rugsėjo 3 d. 21.33)**. Veiksmas apima maždaug 1960–2000 metus ir trunka dvi su puse valandos, bet visai neprailgsta, net atvirkščiai. „Išdaviko“ pagrindinis veikėjas – iš tikrųjų gyvenęs Tommaso Buscetta, Sicilijos „La Cosa Nostra“ narys, bene labiausiai prisidėjęs prie jos žlugimo. Kai kurie jį iki šiol vadina išdaviku, tačiau filmo pavadinimas atspindi, sakyčiau, ironišką režisieriaus požiūrį. Juk Buscetta sutiko liudyti prieš mafiją, jo žodžiais tariant, tada, kai pamatė, kad bendražygiai išdavė „Sicilijos vertybes“ ir pradėjo žudyti moteris, senius, vaikus, nes vieninteliu jų tikslu tapo pelnas. Bellocchio, žinoma, nepamiršta parodyti, kad mafija turėjo savo žmonių ne tik parlamente, bet ir aukščiausioje Italijos valdžioje.

Filmo pradžia primena reportažą – susipažistame su daugybe veikėjų, Tomazo klano ir šeimos narių, girdime daug informacijos, faktų. Tačiau pamažu Bellocchio ir aktorius Pierfrancesco Favino ima pasakoti labai asmenišką Tomazo transformacijos istoriją. Būtent ji ir privers Tomazą pasakyti teisėjui (tai buvo legendinis Giovanni Falcone, kurį filme suvaidino Fausto Russo Alesi), kad jis liudys teisme. Favino – nuostabus aktorius. Jo vaidinamas Tomazo – išdidus, milžiniškos valios žmogus, nors aktorius nevengia ir pasišaipyti iš personažo, jo tradicinio „itališkumo“. Bet kai „Išdaviko“ pabaigoje pasirodys autentiškas dainuojančio Buscettos *home video*, taps galutinai aišku, koks tai didis ir tragiškas vaidmuo.

„Išdavikas“

Bellocchio nekuria ko nors panašaus į amerikiečių gangsterių epus, jam svetimas amerikietiškas didaktiškumas. Todėl po „Išdaviko“ atmintyje lieka ne moralas, bet parabolė virtęs Tomazo gyvenimo įvykis, kai jis turėjo pirmąkart nužudyti žmogų, bet tas prisidengė savo sūnumi ir nuo tada šis visada buvo šalia tėvo. Jų pasirodymas Tomazo prisiminimuose, sapnuose, o gal fantazijose skamba kaip klausimas, į kurį turi atsakyti pats žiūrovas.

Bellocchio buvo vienas 1968-ųjų maišto simbolių. Šiuolaikinio amerikiečių kino *enfant terrible* vadinamas Harmony Korinėas ne vienam įkūnija 10-ąjį dešimtmetį. Pernykštis režisieriaus filmas **„Pajūrio švaistūnas“ (TV3, 28 d. 24 val.)** sukurtas po septynerių metų pertraukos. Filmo herojus – savotiškas režisieriaus, kuris taip pat gyvena Floridoje, *alter ego*. Tai poetas Mundogas, arba Mėnulio Šuo (Matthew McConaughey), – žolės, alkoholio ir ryškių havajietiškų marškinų gerbėjas. Supamas pusnuogių gražuolių, jis be tikslo bastosi paplūdimiais ieškodamas įkvėpimo, džiaugsmo ir malonumų. Jo amerikiečių literatūros klasiko, genijaus statusas niekam nekelia abejonių. Gal tik literatūrinis agentas nepatenkintas – jam reikia naujų šedevrų. Tačiau Mundogo niekas negali nuliūdinti, net staigi draugo mirtis ar tartų praradimas. Reikia tik parašyti dar vieną didį amerikietišką romaną. Arba poemą.

Henry Millerio gerbėjai, kurių Lietuvoje, bijau, ne tiek ir daug, išvelgs Mundogo personaže karikatūriškai įkūnytą rašytojo filosofiją, kažkas „Pajūrio švaistūną“ pavadino „antiPatersonu“ (priminsiu, kad šio Jimo Jarmuscho filmo herojus – taip pat poetas), kam nors pasivaidens mano mylimas Lebovskis. Taip kiekvienas žiūrovas gali

papildyti minimalistinį filmo siužetą, tačiau Korinėo filmų stiprioji vieta visada buvo ne pasakojimas, o ryškūs personažai, atskiros, dažnai siurrealistinės scenos ir improvizacijos. Pastarųjų filme daug, nes buvo filmuojami keli skirtingi tos pačios scenos variantai.

„Pajūrio švaistūnas“ sulaukė įvairių vertinimų ir interpretacijų, bet siūlau atkreipti dėmesį į vieną filmo aspektą, kuris, regis, vis dar aktualus Lietuvai. Korinėas bando reabilituoti vieną didžiųjų modernistinės XX a. kultūros mitų apie didį menininką ir kūrybinio gyvenimo mistifikaciją. Hedonistas ir mačistas Mundogas – iš to mito, bet tai tik paryškina filmo archajiškumą, nes „Pajūrio švaistūno“ herojų supa totali populiarioji kultūra, kuriai svetimas anarchistinis menininko iššūkis.

1973 m. sukurtas George’o Roy’aus Hillo filmas **„Apgaulė“ („LRT Plius“, 29 d. 21 val.)** jau senokai funkcionuoja kino mitų erdvėje. Net jei atmintinai žinai visus tokio pobūdžio kino siužeto posūkius, sąmojingos istorijos finalas nuširdžiai nustebins. Šis pasakojimas apie du sukčius, kuriuos suvaidino Paulas Newmanas ir Robertas Redfordas, ne tik nukelia į 3-iojo dešimtmečio JAV, bet ir kartu yra labai subtili, net rafinuota Holivudo aukso amžiaus kino stilizacija. Tai paryškina daugybė nuorodų – herojų vardai, montažas, muzikinis motyvas, filmo kostiumai, kuriuos kūrė tikra Holivudo legenda Edith Head, beje, už „Apgaulę“ gavusi savo paskutinį – aštuntą „Oskarą“ (iš viso filmas pelnė septynias statulėles). Atsiimdama apdovanojimą dailininkė sakė: „Tik įsivaizduokite, jūs rengiate du pačius gražiausius vyrus Žemėje, o paskui gaunate štai šitą.“

Jūsų –
JONAS ŪBIS

© „7 meno dienos“. Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais. Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VšĮ „7 meno dienos“, S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. Tel. 2613039. El. paštas redakcija@7md.lt. ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 800 egz. Spausdino UAB „Valdo leidykla“, Gedimino g. 34, Ukmergė Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas Lietuvos kultūros taryba LR kultūros ministerija Lietuvos kino centras

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

